ދަރިވަރާއި ހިތާފަން ތަޢުލީމުދެއްވުމުން ދޫކޮށްނުލާ ސުވާލުތަކަން ތަބައްޓާވުމަން ޖަވާބު އިމާމް މުޙައްމަދު ބިން ޢަބްދުލް ވައްހާބް رحمه الله ފޮނުއްވި ރިސާލާ:[1]

މުޙައްމަދު ބިން ޢަބްދުލްވައްހާބުގެ ފަރާތުން: ޢަބްދުالله ބިން މުޙައްމަދު ބިން ޢަބްދުލްލަޠީފް -حفظه الله- އަށް:

سلام عليكم ورحمة الله وبركاته: أما بعد:

އެއަށްފަހު ދަންނާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބޭ ފަރާތުންނާ ސުވާލުތަކާއި އަހަރުމެންގެ ކައިރިއަށް އައިސްފައެވެ. އޭގައި އަހުރެންނަށް ވަރަށް އިންސާފުކުރެވޭ ހަމަކަށަވަރުކަމެއްވެއެވެ. ދީން (އިސްލާމް ދީން މީހުންގެ ތަރިކައި) ތިބާމީހާގެން ބުނުއްވުނުކުރެވުނު އަހަރެން ހިތަން އެއްކޮޅުތަކާއި އެކުރެއްވެ. އެހެން الله ތަޢާލާގެ (މިސްކީނުންގެ ތަރިކައި) ތިބާއާއިމެދު ހެޔޮބަސްތަކާއި ފަޅުރުއްވާ ފަރިއްޓެވެ. އަދި މިސްކީނުންގެ ތަރިއިން ގިނަ މިނިސްނަން ބާރުވެރިންވާ މިސްކީނުންގެ ލޯބިވެސް ތިބާއާއިމެދު އާދަކުރައްވާ ފަރިއްޓެވެ. އެއީ ނުބައި ފުރިންނާއި ތިބާ ހިތާފުވެގެންވާކަމަށް ދަލީލު ވަރަކަތްކަމުގެ ސަބަބުންނެވެ.

އަދި އެއާއިއެކު، އަހަރެންނަށް ތިބާގެ ފަރާތުން، الله އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާ صلى الله عليه وسلم އަށް ތިބާ ލޯބިކުރުމާއި، އަދި ދީނުގެ ކަންކަން ރަނގަޅަށް ފަހުމްވުމާއި، އަދި ތިއުބައިމީހުންގެ ބޭނުމި އިމާމުންނާއި ހިތާފުވެކަމުގައިވާނަސް ތިބާ ބައްޓަން ތަބައްވާކަން އެނގިގެންވާނެއެވެ. އެހެން ތިބާއާއިއެކު އަހަރުން ވެސް އަހަރުވަންދުން އުފުލިގެވެ. އަދި ބަދިނާއާއި

[1] މިސިޓީ ނަގުލުކޮށްފައިވަނީ الدرر السنية في الأجوبة النجدية: ١/ ٣٥- ٥٥ ސަފްހާގައެވެ.

ތަޤްލީދުގެ ބައެއް އިލްމުގެ ކަންތަކުގައި ތިބާއާއި އަހުރެން ވާހަކަ ބަދަލުކޮށް ހަނދާން އާދެވިދާނެ. އަދި ބުޚާރީގެ ބިދުޢަތްތަކުން ތިބާ ދިރިހުރިވާ ފިރުޤަތްތަކެއް އަހުލުސްސުންނަތް ނުވެ ދެއްކިފައެވެ. އަދި އޭގެ ހާމިޝްގައިވާ ޝަރަހަބަރަކަށް ތިބާ ނުފޫޒުލާންކަވިފައެވެ. އަދި ބުޚާރީ އެކަކާގެ ފުރުދުގެ ސަބަބުގެ ފުރަތަމަބާބު ބަޔާންކުރައްވާފައިވާ އިމާންކަމުގެ މައްސަލައާއިގުޅޭގައި ތިބާ ދިރުން ބުނިމުއެވެ: 'ބައްޔާ މިއެވެ. އަދި ދީނުއްކަމުގައި އަހުރެން ޤަބޫލުކުރާގޮތަކީ މިއެވެ.' މިބަހުން އަހުރެން ބޭއިރުބުރަވެ. އެހެނީ އިމާންކަމުގެ އުމައްސަލައި ތިބާގެ މަޤްޞަދުގެ އިލްމުގެ ކާމިލުގެ[2] އިމާމުންގެ ބަސާއި ޚިލާފުވެގެންވާ ބަހެއްކަމުގައިވާތީއެވެ.

އަދިވެސް އިތުރު މައްސަލަތަކާއިމެދުގައި އަހުރެން ވާހަކަދެއްކިދާނެއެވެ. ދެންވެސް އަހުރެންގެ ގޮތުން އިލްމު ޙާޞިލުކުރާ މީހުންނަށް ﷲ ތިބާއަށް ދެއްވާފައިވާ ރަނގަޅު ފަހުމުފުޅާއި، ﷲ އާއި އާޚިރަތުގެ ގުޅުއްޔާން ހުބުރާކަމުގެ ވަރަކަ ހިޔާރުކުރުމެވެ. މިސާލަކަށް ތިބާކަމުގެ (ތައްބިދުގެ މިދަރުބަތުގެ ކަންތައްތަކާއިމެދުން) ތިބާ އަވަސްވެ ގެންނާނެކަމަށް އަހުރެން ހިއެއް ނުކުރަމެވެ. އެހެނީ މިކަމުގައި (މިދަރުބަތުން އިސްލާމުކުރުމުގައި) ބެލުމަށް މީހުންނަށް ހުރިހާ ގޮތަކުންވެސް

[1] އިލްމުލް ކަލާމަކީ ބުއްދީގެ ދަލީލުތަކާއި ބުއްދި ބޭނުންކޮށްގެން ޢަޤީދާ ޘާބިތުކުރުމަށް ބޭނުންކުރާ ބާރާ އިލްމެވެ. އަދި އެކަމުގެ އަހުލުވެރިން ﷲ ގެ ޞިފަތްތަކާއި އެކަލާނގެ އިސްމުފުޅުތަކުގައި ބުއްދީގެ ދަލީލަށް ބޭނުމެގެން އެކަލާނގެއަށް ވާޖިބުވާ ސިފަތަކާ މަނާވާ ސިފަތަކާ ޖާއިޒު އެބައިމީހުން ބުއްދިއާއި ވިސްނުން ބުއްދީގެ ދަލީލުން އޭގެ ދަލީލަށް ވެއްދިއަމެވެ. އަދި ފަލްސަފާއާއި ސުންނަތުން ބެއްދެވުން އަހުލުސުންނަތާ ކަނޑައަޅާ އެބައިމީހުން ބުއްދީގެ ދަލީލަށް ބޭއްވިން ބުއްދީގެ ދަލީލު ނަގާ އިސްލާމުގައި ސަލަފުންގެ ގޮތާ އެބައިދިޔަ ތަރުކަބަރަވެ. ނަމަވެސް އެހީތެރިންގެ ބުއްދީގެ ދަލީލަށް ހަރަކާތްތަކަކީ ފިސްނަހާ ބަދަލުކުރުމަށް ބާރުކަނޑައެވެ. އިލްމުލް ކަލާމުގެ އަހުލުވެރިން ބުނެފައިވާހެން އޭގެ ދަލީލު ބުއްދީގެއްވުރެ ގިނަ ސިފަތަށް ޤައިމުނަ މުހިއްމުކަމުގެ އަނިޔާވެރިކަމާއި ޤާބިލުވެއިޖެހޭ ސާބިތުވެއެވެ. އެހެނީ އެހެރީ އިސްލާމްދީން ފަރުވާކަށް ޤަބޫލުކަމާއި ފަލްސަފާގެ ދެކޮޅުގައި ބުއްދީގެ އިސްކުރުން ސުންނަތާ ވިސްނުން އެހެރީކަން ބުއްދީގެ އަދި ބުއްދީގެޖެހޭ ފަރުވާ އެއްކިކިބަހަށް ދަލީލުތަކެވެ. ބުއްދީގެ ފަލްސަފާގެ ތަފާތުކަމާއި ދެކޮޅަށް ތަޤްލީދުކަމުގެ އެހީގެ ބައްސާ ބުއްދީއިކާމުޅު އިސްލާމް ތިޔާ ބުއްދީއާއި رحمه الله ގެ ފޮތް: "درء تعارض العقل والنقل"ގައި ބަޔާންކުރައްވާފައިވެއެވެ.

ގޯސްހެދިގެންނެވެ. އެހެނީ އެމީހުންނާއި އިދިކޮޅުމީހުންގެ ގޮތުގައި ބަހުސްކުރާނަމަ އެކަންވެސް ސާފުވެގެންނެވެ. އަދި ބައެއް އެމީހުންގެ ގޮތުގައިވާނަމަ ފަހެ اللّٰه ގެ މަގަށް ގޮވާލާ ދީނުގެ މައްސަލަތަކުގައި ހިތްދަތިވާނެ ގޮތުގައި ގޮވާލުމެވެ. އެމީހުންގެ ތެރެއިން އަނިޔާވެރިވާމީހުން ދިމާކުރާނެ. އަދި اللّٰه ތަޢާލާ އެކަލާނގެ ދަރަޖަތަކަށްވުރެ މަސައްކަތް ހަރުދަނާ އަދުލުވެރިވުމާއި ދުރުވެއްޖެނަމަ މަލާމާތްކުރަނީ ބަލާ ބަސްބުނުމަށްވެ. އެއީ އެސް ހަނދުމަކުރާ ބޮޑުވެރިކަމެވެ.

އަދި ފާސިޤުން ވާޖިބުވެގެންވެސް اللّٰه ތަޢާލާ އޭނާއަށް އެމަނިކުފާނާ އިލްހާމުން ކުރެއްވިހިނދު: اللّٰه ތަޢާލާ އެކަލާނގެ ފޮނުއްވައި ބާރުލިބިއްވާފައިވާ އަދުލުވެރިކަމުން އަދަބުވެރިވުމެވެ. އެކަލާނގެ އުއްމަތް ބާވައިލެއްވި މިސްކީނުން ހިފާފުކަމެވެ ކަމަކަށް ބައްޓަންކުރެއްވާ، އަދި ތިޔަބޮޑު ބައިސާކަން ހިތްތެރިކަމެއް އަދި ވަރުގަދަކަމާކުރުގައިއެވެ. އެގޮތުން އެއަދަބުތަކުގެ ތެރޭގައި އިމާންތެރިކަން ދަރުމާ ފަހަރުކަތުން (ބައްތުލްމުގައި ޤުދުސުދެއްކެވުން) ކުރުކުރެއްވުން ކުރިއަރައިދިނުން ނުވާނެއެވެ. އަދި ފާސިޤުންނާއި މުނާފިޤުން ފަހެ ވަރަކަށްވުރެ ތެދުދުރު ބައި ބާރުކަށްވާނެއެވެ. ހަމަކަނޑައެޅުން ނުގަނޑުއްދިފާ. އަދި އަވަސްވެ ނުގަނޑުމުގައިވާ. ހަމަކަނޑައެޅުން اللّٰه ތަޢާލާވެސް އެކަލާނގެ ފޮނުއްވައި މުނާފިޤުންގެ ސިފަކަމުން ސިފަކުރައްވާފައިވެއެވެ. އަދި ނިފާޤުގެ ބައިތައް ބާރުކުރައްވާފައިވެއެވެ. އެއީ އެކަލާނގެ ދުށުވެގެން ފަނޑުކަން ކަލައިއެވެ. އެގޮތުން އެމުނާފިޤުންގެ ސިފަކަމުގެ ތެރޭގައި: އިމާންކަމާއި ފަސާދަކަމުގެ، ބާރުކުރުންތަކަން ކުޑަކަން، ދޮގު ފަހިޖަ ބައެއްކަމުގައި ސިފަކުރައްވާފައިވެއެވެ. އަދި ރިޔާއާ، ބުޚުލުކަމުގެ ތިރިބައެއްކަމުގައި ސިފަކުރައްވާފައިވެއެވެ. އެއީ އެކަލާނގެ މިބަސްފުޅުގައިވެއެވެ:

{وَإِذَا رَأَيْتَهُمْ تُعْجِبُكَ أَجْسَامُهُمْ وَإِنْ يَقُولُوا تَسْمَعْ لِقَوْلِهِمْ...} [3]

މާނައީ: "އަދި ކަލޭގެފާނު އެއުރެން ފެނިވަޑައިގެންފިނަމަ، އެއުރެންގެ ހަށިތައް ކަލޭގެފާނު އަޖައިބުކުރުވާލެވޭ. އަދި އެއުރެން ވާހަކަ ދައްކާނަމަ، އެއުރެން ދައްކާ ވާހަކަ ކަލޭގެފާނު އައްސަވާފުއެވެ..."

އަދި އެމީހުންނަކީ މަކަރުވެރި، ދޮގުހަދާ، މުއުމިނުންނަށް ފުރައްސާރަކުރާ ބަޔައްކަމުގައި ބަޤަރާ ސޫރަތުގެ ފުރަތަމަ ކޮޅު ބަޔާންކުރައްވާފައިވެއެވެ. އަދި އެމީހުންނަކީ ދޫތުންގެ ވެރިންކަމާއި، އަދި މިސްކީނުންގެ ދުރުގައިވާ ﷲ އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާ صلى الله عليه وسلم ތަބިސްކުރައްވާ އަރައިރުންތަކުގެ ތެރެއިން ވަކިނަ ބައެއްކަމުގައިވެސްވެއެވެ.

{يَا أَيُّهَا الرَّسُولُ لا يَحْزُنْكَ الَّذِينَ يُسَارِعُونَ فِي الْكُفْرِ...} [4]

މާނައީ: "އޭ ރަސޫލާއެވެ! ކާފަރު ވުމަށް އަވަސްވެގަންނަ މީހުންނާމެދު، ކަލޭގެފާނު ހިތާމަ ނުކުރައްވާށެވެ..."

އަދި އެމީހުންނަކީ މުއުމިނުން ނިކަމެތިކޮށްލާ، އަދި އެމީހުން އެކުރާ ޖަމާޢަތްތަކާއިމެދު ދުރުގެންނާ ބައެއްކަމުގައި ސިފަކުރެއްވިއެވެ. އަދި މުޝްރިކުން ސިފަކޮށް ބަޔާންކުރާ، ބަނާއަރާ (ތައުބާ ސޫރަތާއި)، ޙަޝްރުގެ ސޫރަތް (މުޖާދަލާ ސޫރަތުގައި) އަދި އެހެން ސޫރަތްތަކުގައި ބަޔާންކުރައްވާފައިވެއެވެ. އެއީ އެސިފަތަކާއި އަދި އެސިފަތައް ފެތޭ މީހުންގެ ކިބައިން ދުރުވެގަތުމަށް އެކަލާނގެ އަޅުތަކުންނަށް ނަސޭހަތްދެއްވުމުގެ ގޮތުގައެވެ.

[3] المنافقون: ٤

[4] المائدة:٤١

ދެންފަހެ ދަރިންނޭވެ! އަހުރެމެންގެ ހިތައިން މިޔަބައިމީހުންނަށް އަޑުއިވިފައިވާ ކަންތައް ކުރެ،
އަހުރެން އެކަންތައް ގެނައީ ޖާހިލުކަމުކަން ނޫނެވެ. އަދި ކިޔެއްމަ، الله އަށް ހަމްދުކުރަމުން
ބުނަމެވެ: ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެންނަށް އަހުރެންގެ ވެރި ރައްބު ސީދާވެގެންވާ ތެދުމަގަކަށް
މަގުދެއްކެވިއެވެ. އެއީ ސީދާވެގެންވާ ދީނެވެ. ބާޠިލުގެ މަގުން އެއްކިބާވެގެންވާ ހައްޤަށް
ތަބަޢަވެގެންވާ އިބްރާހީމްގެފާނުގެ މިއްލަތެވެ. އަދި މުޝްރިކުންގެ ތެރެއިން އެކަލޭގެފާނު ނުވެއެވެ.
އަދި الله އަށް ހަމްދުކުރައްޗެވެ. އަހުރެން ދިޔައީމާ ސޫފީ މަދްރަސާއަކަށް، ނުވަތަ ފިލޯސޮފީއެއް،
ނުވަތަ މުޢުތަޒިލުންގެ މަދްރަސާއަކަށް ނޫނެވެ. އަދި އަހުރެން އެބޭކަލުން މަތިވެރިކުރާ އިބްނު
ޤައްޔިމް، އަލްޖައުޒީ، އަދި އިބްނު ކަޘީރު ނުވަތަ އެހެންވެސް ބޮޑު އިމާމުންގެ މަދްރަސާއަކަށް
ނޫނެވެ. އަދި ކިޔެއްމަ، އަހުރެން ދިޔައީމާ الله އާއި އެއްވެސް ޝަރީކަކު ނުވާ
އެއްކައުވަންތަކަމަށް އަޅުކަންކުރުމަށެވެ. އަދި އަހުރެން ދިޔައީމާ އުއްމަތުގެ ކުރީގެ އަދި
ސަލަފުން އެއިއްޔެކަލުން ތަބާވެވޮޑިގެން الله ގެ ރަސޫލާ صلى الله عليه وسلم
ވަޙީއަށް ތަބާވެވޮޑިގެން އެކަލޭގެފާނުގެ ސުންނަތަށެވެ. އަދި އަހުރެން އެދުނީ ހަމައެކަނި އަހުރެންގެ
ގޮތަށް އަޅުވެއްޖެނަމަ އަހުރެން އެހާރުވެސް ކަށަވަރުކޮށްދޭނަމެވެ. އަދި ކިޔެއްމަ، الله އާއި އެކަލާނގެ
މަލާއިކަތުންނާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލުން މަޢްލޫމާތުން ހިލާފު އަހުރެން ބުނަމެވެ: ހިތްހަމަޖެހިލުމުން
ހިތައިންވެސް ބަހުންވެސް ކަށަވަރުކޮށް އަހަރެމެންގެ ގޮތަށް އަޅުވެއްޖެނަމަ ފުރިހަމަ އެހެން
ކިޔަވައިދެއްވިއެވެ. އަދި އަހުރެންގެ އިމާމުންގެ ބަސްތަކުގެ ތެރެއިން ބަހެއް ހިތްޕުއްލި ކިޔާ
ބަހެއް ފާޑު ބުނަން ތަޅުމޭލިއްވެ. الله ގެ ރަސޫލާ صلى الله عليه وسلم ޙީރަތެއްވެ. އެހީ
ހަމަކަށަވަރުން ބަހެއް މިނޫން އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވެއްވެ.

ދެން މިކަންތަކުގެ ސިފަ ދަންނަށް، الله ގެ ރަސޫލާ صلى الله عليه وسلم އާއި އެކަލޭގެފާނު އަސްޙާބުބޭކަލުންނާއި، އަދި ތާބިޢީންނާއި އެބޭކަލުންނަށް ތަބަޢުވިމީހުންނާއި، އަދި އެބޭކަލުން ހިފަހައްޓަވައި ތިއްބެވިކަމަށް ބަޔާނުގެ އަހުލުވެރިން އިޖުމާޢުވެގެންވާ ސާފުވީއާއި އަރުމަދުތަރުތަ ބޭކަލުން އެކަންތަކުގެ މަތީގައި ހިންގެވި ކަންތައް ތިބާއަށް ފޮހެވިގެންނުވާނެތެވެ. އަދި ހަމައެފަދައިން الله ގެ ރަސޫލާގެ ޤަބުރުމުބާރަކު ޒިޔާރަތްކުރެވިގެންވާ، އުޅުއްވިބޭކަލުންނަށް ތަބަޢުވި މީހުން ހިނގިޖެހިފައި ވަރަށްގިނަގެންގެންވެއެވެ.

އަދި ހަމައެފަދައިން މިސްތަކުގެ ދީނުގެ ތެރެއަށް އަރާން އުފެއްދެވިފައިވާ ކަންތަކާއި، އެމީހުންގެ ކުރިން އިސްވެދިޔަ ސަލަފުންގެ މަގުން އެމީހުން ހުރަހަޅުވިގެންވާކަން ތިބާއަށް ވަސްރަނާވެގެންނުވާނެތެވެ. އަދި އަހުރެންނަށް ފެނުނީ ސަލަފުންގެ ފަހުން އައި ދިނަ މިސްތަކުން ތަރުތީބު ތަޢައްޞުބުވެފައިވާ ތަނެވެ. އަދި އެމީހުންގެ އެކަމު ޢިލްމުވެރި އަޅުވެރި ޖުމްހޫރުވެރި ބޭކަލުންކުރުގައި ތިއްބެވި އިބްނު ތައިމިއްޔާއާއި، ޝާގިރު އަލްޙާފިޡުމާދު ބިން ކަޘީރާއި، ޝާގިރު އިބްނު ޢަބްދުލްހާދީ އެފަދަ ޖަމާޢަތުގައި އުޅުނު މީސްތަކުންނަން ވަރުގަދަކަމުން އިންކާރުކުރިއެވެ. އިބްނު ޙަޖަރު (އަލްހައިތަމީ)[5] އާއި (ބަސްބަހީ ދަރަޖަގެ

---

[5] އޭނާ ޝިހާބުއްދީން އަޙްމަދު ބިން ޢަލީ ބިން ޙަޖަރު ހައިތަމީއެވެ. އުފަންވީ ހިޖްރައިން 909 ގައެވެ. މަރުވީ ހިޖްރައިން 973ގައެވެ. ޝާފިޢީ މަޛްހަބުގެ ބޮޑު އިމާމެއްގެ ގޮތުގައި މަޝްހޫރުވެފައިވާ އިބްނު ޙަޖަރު ހައިތަމީ އަޤީދާގެ އެތަކެއް މައްސަލަތަކެއްގައި އަހުލުއްސުންނަތުގެ ޢަޤީދާއާ ޚިލާފުވެފައިވެއެވެ. އޭގެތެރެއިން ރަސޫލާ صلى الله عليه وسلم ގެ ޤަބުރުމުބާރަކު ބޭނުންކޮށް ތަވައްސުލުކުރުމާއި އެކަލޭގެފާނުގެ ޒިޔާރަތްކުރުމަށް ދަތުރުކުރުމާއި ޚާއްޞަކޮށް އަދި ހަމައެފަދައިން ސޫފިޔުން ދުރުވެރިކަމެއްވެސް އެދުރުވެރިން ރުއްސަވާލުމަށް ހާއްސަކުރުވުމާއި، ސޫފީންގެ ދަރުމަތަކާއި ބާރުވެރިކަމާ ރުއްސަވާލުން ދެން ފެހިކަލުން ދައްކައިދިން، الله ތަޢާލާ ހަދާ މަސްލަހަތްތަކުގެ މަތީގައި އެކަމާއިގައި ޤާޢިދާވާކަން ނަބީކޮށް އެކަލޭގެފާނުގެ ސިފަފުޅުތަކާ ތަޢުޒީމުކުރުމަށް ހިމެނެއެވެ. އަދި ރަސޫލާ صلى الله عليه وسلمގެ ޤަބުރުޝަރީފު ޒިޔާރަތްކުރުން ކަންކަން އެނގުން ޝަރަޙައެއް "الجوهر المنظم في زيارة القبر الشريف النبوي" ގެ ނަމުގައި ބޮޑު ފޮތެއްވެސް

ފޮތެއްކަމުގައިވާ) 'އިޤްނާޢު'ގެ ސާރިބަންދުކުރު އުޞޫލުތަކުން ގެނެވުނުގޮތަކަށް ވަނީ އިޖްމާޢުވެވިގެންނެވެ. ދެންފަހަރު އުޞޫލުތަކުންގެ ޚިލާފުގައި އުޅުނު މީހުން ގިނަ މީސްތަކުންގެ ގޮތަކަށްބަލަނަމަ ބިދްޢަތީ ފިރުޤާ، އަދި ގިނަ މީސްތަކުންގެ މަގަށް ތަބާވުމަށް ބުނެފިނަމަ އުޞޫލުތަކުން ވިދާޅުވެއެވެ: 'އުކަނޑިތަކުގެ ބާޠިލުކަން އެކުގު ބޭނުން ހާމަވާ އެއްކަމަކީ މިއެވެ. އެހެނީ الله ގެ ރަސޫލާ صلى الله عليه وسلم ހަބަރުދެއްވާފައިވަނީ: އެކަލޭގެފާނުގެ އުއްމަތުގެ މީހުން ޔަހޫދީންނާއި ނަޞާރާއިންގެ މަގުތަކަށް ތަބާވާނެކަމަށެވެ. ކައިވަތަކަކުރުވެ. އެގޮތުން އެމީހުން ސަވާބުގެ ހުރިހާކަމެއްގައި އެމީހުންގެ ފަހަތުން ވަނަނާނަތަކަށެވެ.'

އަދި الله ތަޢާލާ އެކަލާނގެ ފޮތުގައި ބަޔާންކުރައްވާފައިވަނީ: އެބައިމީހުންގެ ދީން ބައިބައިކުރި އަދި ޖަމާޢަތްތަކަށް ބެދިގެންދިޔަ އެމީހުންނާބެހޭގޮތުގައެވެ. އަދި އެމީހުންގެ ފޮތް އެމީހުންގެ އަތްތަކުން ލިޔުއްވިކަމަށެވެ. އަދި އެމީހުން ބުނެއެވެ: 'މިފޮތަކީ الله ގެ ހަޟްރަތުންނެވެ.' އަދި އެމީހުން الله ގެ ފޮތާއި އެފޮތަށް ބަދަލުކުރުން ދުނިޔާގެ އެމީހުންގެ ކާބަފައިން އެފަދަކަމެއް ފޮތަކަށް ލިޔުމަށްވެގެންވާކަމެވެ. އަދިވެސް އެކަލާނގެ ހަބަރުދެއްވާފައިވަނީ (الله ގެ ދީނުގައި ހިތްހަރުކޮށް) އެއްބައިވެގެން އެމީހުންނަކީ އެކަލާނގެ ވަސިއްޔަތްތަކެއްވިކަމަށެވެ. އަދި އެމީހުން ހިލާފުވެގަތީ ދީނުގެ ކަންތައް ވަކިވަކިގޮތްގޮތަށް ނުވެވުނެވެ. އަދި ކިޔެއްތަ، އެމީހުން

ލިޔުނެވެ. އަދި އަހުލުއްސުންނާގެ އެތަން އިލްމުވެރިންނަށް އެއްތެރި ކަލާ ބިދުޢަތްވެރިން އިބްނު ތައިމިއްޔާ އަދި އިބްނު ޤައްޔިމްއާއި މަދުމީހުންތަކެއް ބަދަލުވެރިއެއްކަމަށް ގޮތުގާނުން. އަދި އެހާއިރެއްގެ ޙުކުމް ދީންސިފައާއި ބައެއް ބަދަލުވެރިންނަށް ބައެއްގޮތް ސަލަފީ މަދުރަސާގެ އެތަން ފޮތުގައި ޚިލާފުވާކަމަށް މީސްތަކުންގެ ތެރޭގައި ބޭނުމެއްކަމަށް މަސްއޫލު ވަނީ އަދި ހުކުމް އެއްކަމަށް ތަބާކުރުމަށް އަދި ސަލަފީ ބަދަލުކުރާނެ އެމީހުން ތަބާވާ ގޮތްގޮތަށް ކުރިއަށެވެ.

ނޯޓް: ބޮޑުގި ސަލަފީދުގެ ދަށުން އިބްނު ބަޔާންކުރި އިސްލާމިކު އާއި އިބްނު ބަޔާންކުރި ހައިސިއްޔަތު މިނި ދެމީހުންނެވެ.

ނިޒާޢުވެގަތީ އެމީހުންގެ ކައިރިއަށް ޙިޒްބު އައުމަށްފަހު، އެމީހުންގެ ދީނުގައިވާ ޢަދާވާތްތެރިކަމާއި ބޮޑާކަމަށްޓަކައިއެވެ.

{فَتَقَطَّعُوا أَمْرَهُمْ بَيْنَهُمْ زُبُراً كُلُّ حِزْبٍ بِمَا لَدَيْهِمْ فَرِحُونَ}[6]

މާނައީ: "ފަހެ، އެއުރެންގެ ދީނުގެ ކަންތައް، އެއުރެންގެ ދެމެދުގައި ތަފާތު ބައިތަކަކަށް އެއުރެން ބައިކުރީއެވެ. ކޮންމެބަޔަކުވެސް، އެ ބަޔަކުގެ ގާތުގައިވާ ގޮތާދު އުފަލުން ތިބީއެވެ."

ފަހެ އެންމެ ބޮޑުވެރި އަދި ބޮޑުކުރުވިގެންވާ ތަސްވޫރާގެ ބަސްފުޅު: 'ތިޔަބައިމީހުންގެ ކުރީގައިވި މީސްތަކުންގެ ގޮތަކަށް ތިޔަބައިމީހުން ތަބާވާނުކަން ކަނަވަކެވެ..' މުއުމިނުންނަށް މިބަސްފުޅު ތަރައްގީކޮށް ފަހުމުވެ، އަދި އެސްކާގެ ހިތުގެ ނޫބީކަކުލަކުގައި އެބަސްފުޅު ފަހަރުގައިކަމެއްނުވަ، މިފަދަ އަހަރެމެންގެ މާނަ ތަރަގަޔާ ބަޔާންވެގެންދެއެވެ. އަދި އުމީ ޗަހީހުން ހިކުމާ ފަދައިން: 'އުމީ ކުރިން އުޅެ މިހާރު ނުވިޔޯސްފައިވާ ބައިބަނިއިކުރުގައި އަރައްތަކަށް' ނުކުރެވެ. އަދި ކިއުމަށް، މިފަދަ އަރައްތަކަނިކުރުގައި އުމަތުގެ ބަސްފުޅު އާހާއަން ފަހުމުވެގެންދާނެއެވެ:

(مَضَى الْقَوْمُ، وَإِنَّمَا يَعْنِي بِهِ أَنْتُمْ.)[7]

މާނައީ: "އެބައިމީހުން މިހާރު ނުވިސްނާފައެވެ. އަދި މިހާރު (އެއާރައްޓަކުން) ތިޔަބައިމީހުން ނޫނީ ދެސްތުރުކުރުވިގެން ނުވެވެ."

---

[٦] المؤمنون: ٥٣

[٧] تفسير ابن أبي حاتم: ١٠٤/١

الله ތަޢާލާ އެކަލާނގެ އަޅުތަކުންގެ މައްޗަށް ކޮންމެ ނަމާދެއްގައި ސީދާވެގެންނާ ތެދުވުމަކަށް މަގުދުރުކުރުމަން ދުށްނުވެންނުވަސް ފުރުސަތުކަމާވާފައިވެއެވެ. އެއީ އެބައިމީހުންނަށް އުފާވެރިގެ ހިތްމަތްތެރިކަމާ މީހުންގެ މަގެވެ. އަދި އެބައިމީހުންގެ މައްޗަށް ކާފިރުކަމާވެގެންވާ މީހުންނާއި އަދި މަގުފުރެދިގެންވާ މީހުންގެ މަގެއްނުދޭށެވެ. ފަހު އިސްލާމްދީން ދަރަގަދަން ދުނިޔެއަށް، އަދި މިސްކީނުން އުދިޔުގެ ކަންތައް ބަދަލުކުރެއްވުމާ މިންވަރު ދުނިޔެއަށް މީހަކަށް މިދުނިޔޭގެ ފަތުރާއި އަދި އާޚިރަތާ الله ގެ ރަހުމަތުގެ އެކިގެންދާނެތެވެ.

ހާމަކުރައްވާ: މިމައްސަލައިގެ ބުރަބަރު: ކާންޖެ ދުސްމިމަނަ ވާޖިބުވެގެންވާ الله ތަޢާލާ އުފެއްދެވި ރަސޫލާގެ މައްޗަށް ބާވައިލެއްވި އިލްމު އުނގެނުންހުއްޓެވެ؟ އަދި އެބައިމީހުންނަށް ދުނިޔޭގައި އެއްވެސް މިހަކަށް އުދުރު ނުދިޔައީއެވެ. ނަމަވެ ވާޖިބުވެގެންވާ މިޤާދާރަކަށް ޤުދުރާ[8]އަށް ތަޢުރީފުނުކުރެއްވީއެވެ؟ ފަހުން އަދި މީހުންގެ އެންމެ އިލްމުވެރި އިސް އެއްބޭކަލުންކަމުގައިވާ އިޖުމާޢު ދެއްކީ މިކަމަށް ވަރަށް ބޮޑަށް އިސްލާމްކުރައްވާފައިވެއެވެ. އަދި އެކަމަކީ الله ގެ ދީން ބަދަލުކުރުމުންކަމަށް ބަޔާންކުރައްވާފައިވެއެވެ. އަދި އެކަމުގެ މައްޗަށް ދިރުވުމުގެންވާ ދަލީލުތަކަށް ގެންނަވާފައެވެ. އެއީ ސަލަފުންގެ الله ގެ ރަސޫލާއި، އަދި ބައްޔަތުގެ ރަސޫލާ ރަސޫލުالله صلى الله عليه وسلم ގެ ބަސްފުޅުތަކެވެ. އެއީ އެމީހުންގެ ހިތުގައި الله ޝަރުޢު ކުރައްވައިދޭ މިޒާނެވެ. އަދި އެބައިމީހުން (އެބަހީ: ފުރުޞަތައި ސުންނަތް ފުރަވައި ވަކި ޤަބޫލު ނުވަތަ މިޒާނެވެ) ތަޢުރީފުން ހުއްދަކުރާ ނުވަތަ ވާޖިބުކުރާމީހުން، ދަލީލުގައިކުރުމަކަށް ދައްކަނީ އެއްވެސް ޙުކުމެއް ނުހުރެ ޝަރުޢުކުރައްވާނެއެވެ. އެބަހުއްޓަކުރަނީ އަމިއްލަ އެންމެ ބޮޑު އެއްޝަރުޢުރަހާ: އަހަރެމެންނަށް އެކަމުން އަހުލުވެރިވެގެންވާ ބައެއްދެއްވެ. އަދި އެކަންކުރުމަށް އަހަރުމެންނަށް

[8] އިބްނު ޙަޖަރުލް ހައިތަމީ ރަޙިމަހުﷲ ޝާފިޢީ މަޛްހަބުގެ ފިޤުހުއްކަމުގައިވާ تحفة المحتاج بشرح المنهاج އެވެ.

ކުޅަދާނަވެގެންނުވާނެއެވެ. އަދި މުޖުތަހިދުން އިޖުތިހާދުކުރައްވަނީ ގޮސްވީ އުސޫލުން ކުޅަދާނަވެގެންނުވާނެއެވެ.
އަދި އަހަރުމެންނަށް ފެންނަ އަހަރުމެންގެ ކާބަފައިން ގޮތުގެ މަތީގައި ވަނީކަމެވެ. އަދި
އަހަރުމެންނީ އުމުރުގެ ފިޔަވަޅުތަކަށް ތަބާވާ ހިނގާބަޔެކެވެ.'

ފަހެ މިސްކީނުންގެ ބާވަތްތަކުން ބައްޕަހައްލަލާމަހުން އިލްމުވެރިން އަހުލުވެރިންނަށް މުޅިއެއްޗެއް
ވަކިން ތަރުޖަމާކޮށްފައެވެ. އޭގެ ތެރެއިން އެންމެ ސާފުކޮށްދެނީ اللہ ތަޢާލާގެ މިބަސްފުޅެވެ:

{اتَّخَذُوا أَحْبَارَهُمْ وَرُهْبَانَهُمْ أَرْبَاباً مِنْ دُونِ اللَّهِ...} [9]

މާނައީ: "އެބައިމީހުންގެ އިލްމުވެރިންނާއި އަޅުވެރިންނީ اللہ ފިޔަވައި ރައްބުންތަކެއްކަމުގައި
އެބައިމީހުން ހިފައެވެ..."

ޢަދިއްޔު رضي الله عنهގެ ރިވާޔަތުގައި اللہ ގެ ރަސޫލާ صلى الله عليه وسلم މިއާޔަތް
ތިލާވަތްކުރައްވާފައިވަނީ ތިޔަބައިމީހުން މިއަދު އެކަމެއްގެ މަތީގައި ތިއުޅުއްވާ ކަންތަކުގެ
މަހަކައިންނެވެ. އެއީ ޢަބްދުލްތަކާއި ފަރުދުތަކުގައިއެވެ. (އެއާދައިގައި ބައްސާލެއްނާ) މިސާލަކުން
ތިޔަބައިމީހުންނަށްވުރެ އެންމެ ތަނަވަސްކަމުގެ އިޖުތިހާދުވާނެކަން ޢަމަލުން ނުރައްކާލާނެއެވެ. އަދި
ޢިލްމާތީ، އެކަމުގެ ތެދުކަން ބައްސަވާނެއަށީ އެކަހާގައިވާ ބަސްފުޅުދެއްވީ: "(ތިޔަބައިމީހުން
އެމީހުންނާއި) ކައިވެނިކަން ތަބާވާނުވެވޭ..." އަދި ތަފްސީރު އިލްމުވެރިންގެ
ތަފްސީރުކުރެއްވި އެމީހުންނެވެ. އެބާކަލުންގެ މުދަލައި ޚިޔާލްވާކަމުގެ އަހުލުން
ނުރައްކާލާނެއެވެ. އެބަސްފުޅުތަކުގެ ތެރެއިން އެންމެ ރަނގަޅު އެއްބަސްފުޅަކީ އަބޫ ޖަޢުފަރު رحمه
الله ވިދާޅުވި ބަސްފުޅެވެ:

---

[9] التوبة: ٣١

މާނައީ: "ދަންނާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން އެބައިމީހުން އެޢިލްމުވެރިންނަކަށް އަޅުކަމެއް ނުކުރެއެވެ. އަދި އެކަމަށް އެޢިލްމުވެރިން އަމުރުކުރިޔަސް އެމީހުން އެކަމަކު ހިތަމަން ނުވާނެތެވެ. އެހެނެއްކަމަކު އެބައިމީހުންނަށް ﷲ ގެ ޙައްޤު ކުރުއްވެވެ. އަދި ބުންޏެވެ: 'އަހަރުމެންގެ ޢިލްމުވެރިންގެ މައްޗަށް އެއްވެސް ކަމެއްގައި އަހަރުމެން ހުރިއަން ނުދާނަމެވެ. އެޢިލްމުވެރިން އަމުރުކުރިކަމަކަށް ހިތަމަންކޮށްވާނަމެވެ. އަދި އެބައިމީހުން ސަރީކުރިކަމަކުން ދުރުވެގަންނާނަމެވެ.'"[10]

މިއީ ސިފީއެކެވެ. އެކަމުގެ މައްޗަށް ދަރިފުޅާއި ޤާއިމުކުރުމާއި އަދި ހާމަވެގަންނަ މާ ދައްކާ ދަރިފުޅުތަކުގެ މިޔާދުތަކަށް ސިފަވެގެންގޮސް މިސާލެއް އެކަށީގެން ހުރެއެވެ. އެހެންކަމުން އަހަރުމެންގެ ނަފްސު ސުލްޠާނުންގެ ބައްޔަށް ބޯލަނބައިގެން ހުރިހާކަމެއް ކުރެއެވެ. ދެންފަހު ޢިލްމާ އަދިވެސް ވެރިކަމުގެ އަހަރެމެންނަށް ބަހުރުވަތަކުގެ ތަޢުލީމާއި ދީނީ ތަޢުލީމުގެ ފިލާވަޅުތަކާއި، ތަޢުލީމުގެ ގޮތުގައި ޢިލްމީ ޚިޔާލުތައް ތަކުރާރުކުރެވުނެވެ: 'އިއްތިބާޢު ކުރުމާއި ތަޤްލީދު' ކުރުމާއެވެ. އެއީ މުސްލިމުންގެ ޢިލްމީ ވަސީލަތެވެ. ފަހު ޒަމާނުގައި އަލުން ތަޤްލީދު ދިއުމަށް މުޖުތަމަޢު މަގުސަދުތައް ފުރިހަމަކުރުމެވެ. އަދި ތަޢުލީމީ ނިޒާމުގެ ކަންކަމަށް ފަރާތްތަކެއް ތަޢުލީމީ ނިޒާމުގެ އިސްލާމީ ނުކުތާ ބަލައިގަތުމެވެ. ހަމައެކަނި ދީނީ ޢިލްމާ ތަޢުލީމުގެ ދީނީ ވިސްނުމުގެ ޢިލްމީ ފަރާތްތަކުގެ ބަހުރުވަ ބަލައިގަތުމެވެ. އަދި ކުރީގެ އެއްވެސް ފަރާތެއް ކަމަކަށް ތަބާވެގެން ނުވެއެވެ. އަދި އެބައިމީހުން ތަޢުލީމީ ނިޒާމު ފަރާތަކުން ބަލައިގަތުމެވެ. ރަސޫލާ އެފަދަ ތަޢުލީމުގެ ފުރަތަމަ ފަރާތަކީ ﷲ އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާ صلى الله عليه وسلم ގެ ބަސްފުޅުތަކެވެ. އަދި ﷲ ގެ ރަސޫލާއާއި އެކަލާނގެ އަޞްޙާބުން ތަޢުލީމީ ނިޒާމު ހިންގެވި ގޮތުން ތަޢުލީމީ ނިޒާމު ބިނާކުރުމެވެ. އަދި މިސާލުތަކަކީ

10 تفسير الطبري: ٢١٢/١٤

އިންޒާރުދެއްވިއެވެ. އަދި ދީނުގެ މަތީގައި އުޅޭ މީހުން މިހާރަށްވުރެ މާ މަދުވެވުންގޮސް އިސްލާމްދީން ފެށުނުފަދައިން ބީރައްޓެހި އެއްޗަކަށް ބަދަލުވެގެންދާނޭކަމަށް ޚަބަރުދެއްވިއެވެ.

އަދި އިސްލާމްދީނުގެ ފުރަތަމަދުވަސްވަރުގައި، ޢަމްރު ބިން ޢަބަސާ ރަސޫލާ صلى الله عليه وسلم ގެ އަރިހުން 'ކަލޭގެފާނާއި އެކުގައި މިކަމުގައި ތިއްބެވީ ކޮންބައެއްތޯ!' ސުވާލުކުރެއްވުމުން އެކަލޭގެފާނު ޖަވާބުދެއްވީ: 'މިނިވަނަކާއި އަޅެއްކަމަށެވެ'. އެއީ އަބޫބަކުރުގެފާނާއި ބިލާލެވެ. މިކަންތައް ތިޔަބައިމީހުންނަށްވެސް އެނގިގެންނެވެ. ފަހެ އިސްލާމްދީން، އެދީން ފެށިގެން އައިގޮތަށް ބަދަލުވެގެންދާނޭކަމަށް ވާނަމަ، ދީންފަހަރު ގިނަ މީސްތަކުން އުޅޭގޮތާއި ގިނަ މީސްތަކުން އެއްބަސްވާކަމަށް ބުނެ ދަލީލުދައްކާ މީހާގެ ބާޠިލުކަމާއެވެ! އަދި މިއުސޫލުވެސް މިފަދަ ޝުބުހަތަކެވެ. އެޝުބުހަތަކީ އާދޭ އަހުލުވެރިންގެ ގޮތުގައި ނުހަނު ބޮޑުވެގެންވެއެވެ. އެހެންކަމުން ﷲ ގެ ރަސޫލުންގައި އަދި އެކަލާނގެ ހުއްޖަތްތަކުގެ ތެރެއިން ޢިލްމުގެ އަހުލުވެރިންގެ އަރިހުގައި އެއީ އެއްވެސް އަގެއް ނެތް ޝުބުހަތަކެވެ. އެއީ ﷲ ތަޢާލާ ވަޙީކުރެއްވި ފަދައިންނެވެ:

{بَلْ قَالُوا مِثْلَ مَا قَالَ الأَوَّلُونَ}[11]

މާނައީ: "އަދި ކިޔުއްޖެ! ކުރީގެ މީހުން ބުނިފަދައިން، އެއުރެން ބުނެއްޖެއެވެ."

ފަހެ ރަސޫލުން ދަޢުވަތުދެއްވުމުން ކާފަރުން ގެންނަ ޝުބުހަތްތައް ކަޑުގައި ﷲ ތަޢާލާ އެކަލާނގެ ޤުރުއާނުގައި ބަޔާންކުރައްވާފައިވާ ޝުބުހަތްތަކުން ދުނިޔަވީ މިއަދުބައިވެރިކަންވެސް ޝުބުހަތްތަކާ ތަން އަޑުކަން ނުދެއްކެވެ. ފަހެ މިސްކީނުން އެއްބަސްވާ ކަމަށްކަމާއި، އަދި ވެރިންނަށް ކިޔަމަންތެރިވެންކަމަށާއި އަދިވެސް އެހެން އެފަދަ ޝުބުހަތްތަކެވެ.

[١١]المؤمنون: ٨١

ދެން الله ގެ ރަސޫލާ صلى الله عليه وسلم އުފީނަކަން ގޮވާލެއްވި އިސްލާމްދީން

ދޮންގަމުދުގެ ނިޢުމަތް އުމީހަކަން الله ދެއްވައިދި މީހަކަން މިހާރުމިހާލާއި ބުރުޙުކުރުމުގެ ތަރަޒާއި،

އަދި މީސްމީހުން އެކަމަށް ބޭނުންޖެހިފައިވާ މިންވަރު އެނގޭނެއެވެ. ދެންފަހު އިޖުތިމާޢީ ބޭކަލުން

މިކަންތައް (އެބަހީ: ޤުރުއާނާއި ސުންނަތުން ބަޔާންކޮށްދޭ ވާހަކަ) ގެންނަވާފައިވާ އެކަންކަމުގެން

އުފެދިގެންދާ މުސްލިމުންނަކަށް ޞާލިޙު ދަރުވާރާތަކަށް (ޢަލާގާގެއި ބުނަމުވެ:) ދެން

އެބަހައްޓުމުންވެސް ކަމުގެރުހުންގޮތް، ޤަރުނުގެރުހުންނާއި އަހަރުތަކުން އެއްވެއްޔުން މަސްލަޙަތު

އެކަމުގެ ވާޖިބުކަމުގެ ވަރަކާ ސަރަޙައްދު ބައިންކަމުއްވާފައިވެއެވެ. އަދި ބައްދަލުކުރުމުގައި ބާރީ

ނުން އެނބުރި ހެދި ނުވެއެވެ. އަދި އެފަދައިން ކަންކަމުގައި ވަރަށް އުނދަގޫކަމެއް ކަމުގައި

ބޭނުމާއި ބަނދަރި ސަލާމާގެ ޙުކުމްތަކެވެ. އެބަހާ ބޭނުންކަމުގައި މީސްމީހުން ސިޔާސީގޮތާ

ތަރުމަ އަދި އިބާރާތުގެ ފައިދާގެ މެދުވެރިން ޝަރީޢަތުން އާދޭ އެއްޗިއްސެއް ކުރެއެވެ. ދެންފަހު

އެބަހެއްޓުން އެބަސްތަކުގެ (އެބަހީ ޤުރުއާނާއި ސުންނަތުން ޝަރީޢަތުން އެންމެ މީސްމީހުންގެ މަސްލަހަތު

ވާޖިބުވެގެންވާކަމަށް ބަސްތަކުގައި) އެބަހެއްޓުން ކުރަހައިފައިވާކަމަށް ބައިޖުމްނުގެން

ބާރުވެއްޖެނަމަ އެއަށް ޝަރީޢަތުގެ ޙުކުމްތަކަށް އަހުލުވެރިން އެކަމުގައި ބައްދަލު ބާރުކަންކަމެވެ. ދެން

އަހުލުން ޝަރީޢަތުގެ ނުސޫޞުތަކަށް މިދާނަމަ ކުރިމަތިލާ ގެ ބަސްތަކަށް އުދުރާވުމުގެއެވެ. އަދި

الله ގެ މަގުން ގޮތުގެމަތީން. ދެން އެކަމުގެ މަގުން ގޮތާ މިހާރުން ތިމާ ތަރުބިއްޔަތު ތިބެނޭ

އެކުލަވައިލެވެ. އެކަންކަމުން ޝަރީޢަތުގެ މިކަމުގައި ގޮތުތަކުގެ މިންވަރުގެ އަހުލުވެރިންގެ

ހިމެނުމެވެ. އަދި މިކަމުގައިވާ ޝަރީޢަތުގެ ގާނޫނު އެންމެ ނުބައި ދުނިޔަވީ ފައިދާތަކުގެ

ވެރިކަމެވެ. އަދި ޝަރީޢަތުގެ ގާނޫނު މިކަމުގެ މަސްލަހަތު ބަރަކާތް މިއާ، الله ގެ

ރަސޫލާއި އެކަލޭގެފާނުގެ އަހުލުބައިތުން ބަރަކާތް މިއާ ފެނުނެވެ.

އެހެނެއްކަމަކު ތިބާ ދަންނައެ، ތިބާގެ ދުލުން އަހުރެންނަށް އެނގިފައިވާ ﷲ އަށް ކިޔަމަންތެރިކަން އަދާކުރުމުގެ ސިފަވަންތަކަމުގައި މިބާއަށް ﷲ ސީދާވެގެންވާ ތުރުމަތީން ކުރެއްވިކަމާ އަދި އިސްތިޤާމަތްކަމަން ތިބާގެ ހިތް ތަނަވަސްކުރެއްވުން އަހުރެންގެ ގޮތުގައި ދުރުވެގެންނުވެއެވެ. ދެންފަހެ ތިބާ މިސިފަ ކާއްފައި ތިބާގެ ހިތް އެކަމަން އިންކާރުކުރުމުގެ ސަރަހައްދަށް ނަށެވެ. އެހެން އަޖައިބުވާނެ ކަމަކީ ނަޒާހަތް ސަލާމަތްވުމީ ކިޔަވާ ހުރިހާ ކަމާއި ގުޅިގެން އިބާދަތްކުރުމެވެ. ދެންފަހެ ތިބާ ހިތް މިވާހަކައިގެ ކުޅަދާނަކަން ސަލާމަތްވެގެން ވަޅަކަން ސަމާލުކަން ދިނުމަށް، ފަހެ ތިބާގެ ދެއްކެވީ ﷲ އަށް ނިކަމެތިވެ ބޯލަނބައިގެން ދިނުމުގެވެ. ހާއްސަކޮށް ރޭގަނޑުގެ ފަހުކޮޅުގައި ބައިތިއްބާގެ ފަހުކޮޅުގައި ނަމާދާއި އިޖާބަކުރުމަށް ވަޑައިގަތުމަށް ދުޢާކުރުމަށް ވެދުމެކުރައްވައިއެވެ.

އަދި ހަމައެފަދައިން ވާރިދުވެގެން އައިސްފައިވާ ދުޢާތަކުން ދުޢާކުރުމެވެ. ޚާއްޞަވެގެން ސަޙީޙުގައި (ޞަޙީޙު މުސްލިމުގައި) އައިސްފައިވާ ނަބިއްޔާ ގެ މިދުޢާއެވެ:

«اللهُمَّ رَبَّ جَبْرَائِيلَ، وَمِيكَائِيلَ، وَإِسْرَافِيلَ، فَاطِرَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ، عَالِمَ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ، أَنْتَ تَحْكُمُ بَيْنَ عِبَادِكَ فِيمَا كَانُوا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ، اهْدِنِي لِمَا اخْتُلِفَ فِيهِ مِنَ الْحَقِّ بِإِذْنِكَ، إِنَّكَ تَهْدِي مَنْ تَشَاءُ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ»[12]

މާނައީ: "ހައްދަވާ ގެންގުޅުއްވާ ﷲ އެވެ! ޖިބްރީލާއި މީކާއީލާއި އިސްރާފީލުގެ ރައްބެވެ! އުޑުތަކާއި ބިން އުފެއްދެވި އިލާހެވެ! ޣައިބުކަމާއި ކަންތަކާއި ފާޅުވެގެންވާ ކަންތައް ދެނެވޮޑިގެންވާ އިލާހެވެ! ތިޔަ އިލާހުގެ އަޅުތަކުން އެކަންތަކުގައި ޚިލާފުވެގެންވާ ކަންތަކުގައި ޙުކުމްކުރައްވާނީ ތިޔަ އިލާހުގެ އިޛުނަފުޅުން ޚިލާފުވެގެންވާ ކަންތަކުން ޙައްޤަށް މިއަޅާއަށް

[12] رواه مسلم: ١/٥٣٤

މަގުދައްކަވާނީއެވެ! ހަމަކަށަވަރުން ތިބާ ތިޔާރު އިސްރާއީލުގެ ފިރުޢައުނަކީ ސިފަވެގެންވާ ބޮޑުމަގަށް މަގުދައްކަވަމެވެ!"

ފަހު ތިބާގެ މައްޗަށްވަނީ މިދީނާއިން ބަޔަކަށްކަމާއި ދީނާކަލުމުގެ ދީނުކަލުމުގެވެ. އެއީ ބާރުގައި ޤައިރުވެއްވާ މީހާ ދީނުކަލުމުން އިޤްބަލުކަމާ ކަނޑުދުވަހީގައިއެވެ. އަދި ހުރިހާ މީސްތަކުންނާއި ޚިލާފުވެގަން އިބްރާހީމްގެ ފާނަން ބޮޑުމަގު ދެއްކަވިކަމުން ދީނުކަލުމާނުވެ. "އޭ އިބްރާހީމްގެ ފާނަން އުގަންނަވައިދެއްވި އިލާހުވެ! އަޅައަށް އުނގަންނަވައިދޭވެ!" މިފަދައިން ކިޔާނުވެ.

ދީނަށް މީސްތަކުންނާއި ޚިލާފުވެގަތުން ތިބާއަށް އުނގަނޑުކަމަކަށް ވެއްޖެނަމަ، ފަހު ﷲ ތަޢާލާގެ މިޝަރީޢަތުގައި ދަމަހައްޓާނުވެ.

{ثُمَّ جَعَلْنَاكَ عَلَى شَرِيعَةٍ مِنَ الأَمْرِ فَاتَّبِعْهَا وَلا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَ الَّذِينَ لا يَعْلَمُونَ. إِنَّهُمْ لَنْ يُغْنُوا عَنْكَ مِنَ اللَّهِ شَيْئاً وَإِنَّ الظَّالِمِينَ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ وَاللَّهُ وَلِيُّ الْمُتَّقِينَ}[13]

މާނައީ: "ދެން މިކަންތަކުގެ ޝަރީޢަތެއްގެ ކަންތައްތަކުގައި (ފާލުވެގެންވާ) ޝަރީޢަތުގެ މަތީގައި ކަލޭގެފާނު ލައްވަމުވެ. ފަހު، ކަލޭގެފާނު އެދޭނީ ތަބާވެ ނުވާނެދެނުމާވެ! އަދި ނުދަންނަ މީހުންގެ އެދުމުތަކަށް ކަލޭގެފާނު ތަބާވެ ނުވާނުމާވެ! ހަމަކަށަވަރުން، އެމީހުންނަކީ ﷲގެ ޙަޟްރަތުން ކަލޭގެފާނަށް އެއްވެސް ކަމެއް ފުއްދައެއް ނުދޭނޭމީހުންނެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން، އަނިޔާވެރިންނީ އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކުގެ އެހީތެރިންނެވެ. އަދި ﷲ އީ ތަޤްވާވެރިންގެ އެހީތެރިވެރިކަންބަދަލުވާގެއެވެ."

[13] الجاثية: ١٨-١٩

{وَإِنْ تُطِعْ أَكْثَرَ مَنْ فِي الأَرْضِ يُضِلُّوكَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ...} [14]

މާނައީ: "އަދި ބިމުގައިވާ ގިނަ މީހުންނަށް ކަލޭގެފާނު ކިޔަމަންވެ ވަޑައިގެންފިނަމަ، އެއުރެން اللهގެ މަގުން ކަލޭގެފާނު ފުރެއްދަވައިފާނެތެވެ..."

އަދި ސަހީހުގައި އައިސްފައިވާ ރަސޫލާގެ ހަދީޘްފުޅުގައި ވިސްނާށެވެ:

«بَدَأَ الْإِسْلَامُ غَرِيبًا، وَسَيَعُودُ كَمَا بَدَأَ غَرِيبًا...» [15]

މާނައީ: "އިސްލާމްދީން ފެށިގެން އައީ ބީރައްޓެހި އެއްޗެއްގެ ގޮތުގައެވެ. އަދި އެދީން ފެށުނު ފަދައިން ބީރައްޓެހި އެއްޗަކަށް އެނބުރި ބަދަލުވާނެއެވެ."

އަދި މިބަސްފުޅުގައެވެ:

«إِنَّ اللَّهَ لاَ يَقْبِضُ العِلْمَ انْتِزَاعًا يَنْتَزِعُهُ مِنَ العِبَادِ.. »[16]

މާނައީ: "ހަމަކަށަވަރުން الله ޢިލްމު ގެންދަވާނީ އަޅުތަކުންގެ އަތުން ޖަހައިގަނެގެން ގެންދަވާކަށް ނޫނެވެ..."

އަދި މިބަސްފުޅުގައެވެ:

«...فَعَلَيْكُمْ بِسُنَّتِي وَسُنَّةِ الْخُلَفَاءِ الْمَهْدِيِّينَ الرَّاشِدِينَ.. »[17]

---

[١٤] الأنعام: ١١٦

[١٥] رواه مسلم: ١٣٠/١

[١٦] رواه البخاري: ٣١/١

[١٧] رواه أبو داود: ٢٠٠/٤

މާނައީ: "...ފަހެ ތިޔަބައިމީހުންގެ މައްޗަށްވާނީ ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ސުންނަތާއި އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ފަހުންވާ ރުޝްދުވެރި ހިދާޔަތްތެރި ޚަލީފާއިންގެ ސުންނަތުގައި ހިފެހެއްޓުމެވެ..."

އަދި މިހެންވެސްވެއެވެ:

«...وَإِيَّاكُمْ وَمُحْدَثَاتِ الْأُمُورِ، فَإِنَّ كُلَّ مُحْدَثَةٍ بِدْعَةٌ، وَكُلَّ بِدْعَةٍ ضَلَالَةٌ»[18]

މާނައީ: "....އަދި ދީނުގެ ތެރެއަށް އަލަށް އުފައްދާ ކަންތައްތަކުން ތިޔަބައިމީހުން ދުރުވެ ހިއްޔާރުކުރާށެވެ! ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އަލަށް އުފައްދާ ކޮންމެ ކަމަކީ ބިދުޢައެކެވެ. އަދި ކޮންމެ ބިދުޢައަކީ މަގުފުރެދުމެކެވެ.."

އަދި އެކަމުގެ މައްސަލަ އަހުލުއްސުންނާއި ޖަމާޢަތުގެ ޢިލްމުވެރިން ދަނެވޮޑިގެންނެވެ. އަދި އެކަމަށް ރައްދުދީ ބަޔާންކޮށްދީފައެވެ.

ފަހެ ހަމަކަށަވަރުންވެސް އަހުލުން ތިބޭނީ ގުޅިގެންނެވެ. އަދި އަހުލުންގެ ނަފްސުގައި ތިބޭނީ ދީނުގައި ޤާއިމުވެގެންނެވެ. އަދި މިސްކީނަކީ ސަލަފުން الله ތަޢާލާ އެކަލާނގެ ސިފަތްތަކެއް ދީނަށް ތިބޭނީ މަގުތަކުގެ އަހުލުން އެއްވެފުރިހަމަވެގެންނެވެ. އަދި ތިބޭ މިކަންތައް ޤަބޫލުކުރުމުގެ ކުރިން އަދި ސަލަފުންގެ މަގުމަތީ ތިބޭ ހިތްތަކުގައި ފޯރުކޮށްދީ ނުލާ ތިބޭ އަހުލުން ތިބޭނީ ހެދިފައިވާ އަހުލުސްސުންނަތުގައި ތިބޭނީ ގުޅިގެންނެވެ. އަހުލުއްސުންނަތުގެ الله ތަޢާލާ ދީނާ ކަލާމް މަގުތަކުން މިސާލު ނުވެއެވެ. އަދި الله ތަޢާލާއަށް އެއްވެސް އެއްޗެއް ދީނުގައި ބޭނުމެއްނުވެއެވެ. ފަހެ ޢިސްލާމްދީނުގެ ކުރިންގެ ރައްޔިތުން ބާރުދީ ވަކިކުރި ފަރާތްތަކުގެ އުމަތުގެ ތެރޭގައި ވެފައިވާތީ، މިފަހަރު ޙަޤީޤަތުގައި ތިބޭ ފަރާތްތަކަށް

---

[18] رواه أبو داود: ٤/٢٠٠

ކިޔާ ރަނގަޅުގޮތެއްތޯ. އެހެން ތިބާ އަހަރުމެންނާއި އެކީގައި ވިސްނަމަ އަހަރުމެންދެކޮޅަށް ރުޅިއަންނަ މީހުން އިންސާފުކުރާނީހެއްޔޭ.

ދެންފަހެ އެކަންތަކަށް ބޭނުންކޮށްގެން ޝައިޠާނާ މީސްތަކުން ޝިރުކަށްގޮވައިލާ އަދި އެކަންތަކަށް ޒީނަތްތެރިކޮށްދެއްވާ ޝައިޠާނީ މިސާލުތަކުގައިވާ: މިމަގުގައި ހިފައިދީ މިހާރު އާސާގެ ނަފްސަށް އެހިސްބަތަކުރީ އިޙްތިޔާރުކުރާ ބޮޑު އިސްލާމީދީނުގެއަހުލުވެރިންނަށް އަދި އާދާ އިޖްތިމާޢީ އަހުލުވެރިންނަށް ތަބާވުން ދުސްތޫރީކަމަށް ބުނާ ބުނެދޭ ޝައިޠާނާގެ ދިނުވެގެންވާ ޖިންނުންތެރިކުރުމަށް އިޖުތިމާޢީ ކަލާއްސަސް. އެއީ الله ތަޢާލާ ވަޙީކުރެއްވިފަދައިންނެވެ:

{...يُوحِي بَعْضُهُمْ إِلَى بَعْضٍ زُخْرُفَ الْقَوْلِ غُرُوراً...} [19]

މާނައީ: "...އޭގެ އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކަށް ހެއްލުންތެރި ކުރުވަން ޒީނަތްތެރިކޮށްފައިވާ ބާރިކު ބަސްތަކުން ވަސްވާސްދީ އުޅެތެވެ..."

ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ މަތީގައި އަހުރެން މިހުރި ކަންތަކަކީ އަދި މިގޮތާ ކަންތައްތަކީ ބަޔަކުގައި އިސްލާމްގެ އަހުލުވެރިންނަށް ތަބާވުމެވެ. އެހެން ހަމަކަށަވަރުން އެއީކަމުންވަނީ މީސްތަކުންނަށް އެކަމަށް ވަސްވާސްތަކީ ކުރަކެއްޗާފައިއެވެ. އަދި އެކަމުގައި ބަސްތަކުރުމުގައި އެންމެ މަސައްކަތްކުރަނީ ބެދިގެން ޝާރިޢުއެވެ. އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވެފައިވަނީ: "ޝައިޠާނާގެ ބަދިގެ ބަސްތޮޅުގައި ޒާތުގެތާ ކަލާއް އަހުރުމެންގެ ކިބައިން ފެނިދާނެއެވެ. ފަހެ ދަތުރަކީ ހާލާތު ބޮޑުތާ. ބަދިގޭގައި ޒާތުގެތާ ކަލާއްތަކުގައި އަހުރުމެން އެކަމުން ބުރަބަލާގެންވެގެންވެ."

---

[19] الأنعام: ١١٢

އަދިހަމަ އުފެދިއަސް، މިއިޚްތިލާފުތަކާއި އަހުރެން ހިލާފުވެއްޖެނަމަ، އެކަމުގައި އެހިނދުވީ އަހުރެން އެކަށްޗެއް ނޫނެވެ. މިޢާދަކަން އުއްޗަކާއި ދަސްކުރުން ހުއްދަ ޖަނަވާރުގެ ކުޖެކަމުދާ ތަކެތީގެ ހުކުމާއިމެދުގައި ޝާފިޢީގެ ޤާނޫނާއި އަހުރެން ހިލާފުވީ، އަދި އުޚުތިންގެ ޙަދީޘާއި އަދި ރަސޫލާ صلى الله عليه وسلم ބަލާތި ބަސްމަދަކާ ޓަކަށްއި ނަޤުލުކުރައްވާފައިވާ އަހުރެންގެފުޅު ރިވާކުރައްވާފައިވާ ޙަދީޘާއި ހިލާފުވެ، އުތަކާއްޗަލި ނަޖިހުއްކަމަށް އަހުރެން ބުނީކަމުގައިވާނަމަ، އަނިޔާވެރި ޖާހިލު މީހާ އަހުރެންނާއި ދިމާލަށް ބުނެއްވެ: 'ބަދީޢު ޤަވާން ދަންނަނީ ކީއްޗަކުންތޯ ނުވަތަ ޝާފިޢީގެ ޤައުލުންތޯ؟' އަހުރެން ބުނަމެވެ: 'މިހާރަކަށް ތިޔަބައިމީން ފިޤުހާ އަހުރެން ޝާފިޢީއާއި ހިލާފުކުރަމުންދަމެވެ. އަދި ރަސޫލާ، އަހުރެން ތިޔަބައިމީ ޝާފިޢީގެ ނުވަތަ ޝާފިޢީއަށް ވުރެ އިލްމުވެރި އަދި ބޮޑިސޯކަމުން ދަރީދުކުރުމަށް އިލާހީކަމެވެ.'

ދެންފަހެ ޝާފިޢީއަކުވެސް ކާކު ޤަވާން ދަންނަނީހެ ކާކާ އަހަރުމެނަށް އަހުރެން ބުނަމެވެ: އިމާމް މާލިކް ނުވަތަ އަބޫޙަނީފާގެ ބަޔާން ކާކު ދަންނަނީހޭ!' ދެންފަހެ އުފެދިއަސް ބުނެވުނަމަ ކާކާ އިޖްތިހާދު އުޅެނީވެސް ފަހަރަކުން އަހުރެން އުފެދި ކާކާއަށްވުރެ ގެންގޮސްފައިވެ. ދެންފަހެ އަހުރެން ތިޔަބައިމީން ﷲ ތަޢާލާގެ ބަސްފުޅު ކިޔަމެވެ:

{...فَإِنْ تَنَازَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللَّهِ وَالرَّسُولِ...} [20]

މާނައީ: "...ފަހެ، ކަމަކާމެދު ތިޔަބައިމީހުން ދެބަސްވެއްޖެނަމަ، ﷲއަށާއި، ރަސޫލާއަށް އެކަމެއް ރައްދުކުރާށެވެ.."

[20] النساء: ٥٩

އަދި އަހުރެން ތަބާވީ މިމަސްއަލާގައި އިލްމުގެ އަހުލުވެރިންގެ ޖުމްހޫރުން ދަލީލުކުރާ ތަބާވީ ކޮށްފައެވެ. އަދި އަހުރެންނާއިމެދުގައި އުފެދިއްޖެ ބަޔަކު ދެކޮޅުހަދައި ސުވާލުކޮށް ދަލީލުތަކުން ވަކި އަހުރެން އެކަންޏާއެއްނޫނެވެ. ފަހެ މިފަދައިން މިގޮތަކީ އުސޫލުގެ ދަލީލާއެކު އެއްބަސްވުމުގެ ކޮށްފައެވެ. އެހެންނޫނަސް އިސްވެގެންވާ ކަލާމަކީ: ބުޚާރީގައި ރިވާވެވިފައިވާ އިބްނު ޢަބްބާސް ރިވާވާ ރިވާވުމަކީ، އިބްނު ޢަބްބާސް ރަސޫލާ صلى الله عليه وسلم އާއި ނުވަތަ ސަހާބީއަކާއި ނުވަތަ ތާބިޢީއަކާއި ހަވާލުދީފައިނުވާ އަމުރުފުޅެއްނެތެވެ. އަދި ރިވާއެއް (އިބްނު ޢަބްބާސް އެމަރުފޫޢުކަން ނިސްބަތްކޮށް) ސާބިތުވާ ބަސްފުޅާއި ހަވާލުދީފައިވާ ދަލީލާއިމުން ކައިރި ފަރުވާލެއްނެތެވެ. އަދި ހަމައެކަނިއަކީ އިބްނު ޢަބްބާސްގެ ބަހެއް ހަވާލާ ސާބިތީ ބަސްފުޅު އައިސްފިނަމަ އެބަސްފުޅާއިމެދު ދަލީލާއިމުން ވަރުގަދަވެ ސާބިތުވާ ބަސްފުޅު ނެތްނަމަވެސް. ހަމައެކަނި ދަލީލާއި އަރިހުން ދޫކޮށް (މަރުފޫޢުކަމުގެ)މިފަދަވެސް އެފަދައެވެ. އެމީހުންގެ ތަބާވުންވެސް ފާހަގަކުރެވޭ ތަފާތުކަމެއް ނޫނެވެ.

ދީނުގައި މިތިބަ ބަޔަކު ދަންނަނީ، އެމީހުންވެސް މިސްކީނުންގެ ޖުމްހޫރުން އެންމެ ބޮޑުބައެއް މަދު މީހުންކަމުގައެވެ. އެހެންނަމަވެސް (ރަސޫލާ މަރުފޫޢުގެ ދަލީލުކަމުގައިވާ) 'އަލްއިމާމު'ގެ ފިޔަ ކަމަށްވެސް އިމާމު އަބޫހަނީފާ މަރުފޫޢު އެކަށީގެންވާ ބަސްފުޅާއި ހަވާލުދީފައިނުވެއެވެ. އެކަން އެނގޭނެ މިހާރު އެކަން އެނގެނީ ފާހަގަކޮށްލުމެވެ. އަދި އިތުރުގެ އަހުލުވެރިން ކަމަކަށް އިޖްމާޢުއްޖަމާޢަތް އެއަށް ތަބާވެފައިވާ ސާބިތުވެގެންވާކަމާއިމެދު އަހުރެންނާއި ދަލީލުއެންނާއި ދެމެދު ހަވާލުވެއްޖެއެވެ. އެހެންނަމަވެސް މަޝްހޫރު އެފަދައިން އިތުރުގެ އަހުލުވެރިން ހަވާލާ ކަންތައްތަކުގެ އަހުރެންގެ މަސްއަލަ ސާބިތުވެގެންވާ އިތުރުގެ އަހުލުވެރިން ކަންތައްތަކާއިމެދު ތަބާވެވޭ ބަހެއްގެ ގޮތުގައި މިއާއި ބަހުގައި ދިނީ، އަދި الله

އާއި ރަސޫލާއަށް މައްސަލަ ރައްދުކުރުންހެއްތޯ؟ ނުވަތަ އަހުރެންގެ ދައްކަން ވާޖިބުވެގެންވަނީ އެއްވެސް ހުއްޖަތެއް ނެތި އެތަނުން ބަޔަކު އިޚްތިލާފުވެރިންގެ ބަހުގައި ހިފާ ތަބާވެ އަދި ރަނގަޅުގޮތެއްވަނީ އެބަހުގައި ކަމަށް ދަލީލާކުރުންހެއްތޯ؟ ފަހެ މިޢިބާރާތުން މިއާޔަތު ދެވަނަ ގޮތުގެ މަތީގައިއެވެ. އަދި الله ތަޢާލާ އެކަންތަކަށް ކުށްވެރިކުރައްވާފައިވާ ގޮތަކީ އެއީއެވެ. އަދި އެއީ ޝިރުކުކަމަށް އެކަލާނގެ ނަސްދުއްވިފައެވެ. އެއީ އިޚްތިލާފުވެރިންނާއި އަރުވެރިން ރައްބުންތަކެއް ކަމުގައި ނެގުމެވެ. އަދި އަހުރެން މިހުރި ފުރަތަމަ ގޮތުގެ މަތީގައިއެވެ. އަދި އަހުރެން ގޮވާލާ މުނާޤަޝާކުރަނީވެސް އެގޮތުގެ ދިފާޢުގައިއެވެ. ދުންފަރަ ބައެއް ގޮތް ތިޔަބައިމީހުންގެ ގޮތުގައިވާނަމަ އަހަރުމެން އެއަން ރުޖޫޢަވާ އަދި ޤަބޫލުކުރީމެވެ.

ދެންފަހެ (އިބްނުލް ޤައްޔިމްގެ ޢިއްލާމުލްމުގައިވާ) އިޢުލާމުލް މުވައްޤިޢީނަށް މިބާ ބަޔަން ބޭނުންކުރުގައިވާނަމަ އެދުމަކުގައި އެކަލާގެފާނު ބަޔާންކުރައްވާފައިވާ މުނާޤަޝާ ބަލާށެވެ. އެއީ (ދަލީލުއާއިނި) ތަޤްލީދުކުރާ މީހާއި ހުއްޖަތަން ތަބާވާ މީހާއި ދެމެދުގައިއެވެ. ދެންފަހެ އިބްނުލް ޤައްޔިމު ބިދުޢަވެރިއެއްކަމުގައި އަދި އެކަކުގެފުން ތަޤްލީދުކުރުމަކީ އާންމުތަކުގެ މާނައަކީ އެއީ ނުޞޫޞްތަކުން މިބާގެ ހުކުމް އަޅައިލަނަމަ، މިބާ الله ގެ ރަސޫލާއަށް ނިކަމެތިވެގެން ޒާތުވެގެންވާ ކަންތައްތަކުގައި ބައްދުގޮތް ދުއްލުމަން އެދި އެއިރުގެ ބަސްތަކުން ދަންނަވާނެވެ. އަދި މުނާޤަޝާކުރުމުން އެއްޗިބާވެ، އިބްނު ކަޘީރާއި، އިބްނު ރަޖަބާއި އަދި ޢުންސުރުވެސް ޢިލްމުގެ އަހުލުވެރިންގެ ބަސްތަކުން ހޯދާށެވެ. އެގޮތުން ދަހަބީއަން ނިސްބަތްކުރާ އެއްގެން ބައިތުގެ ތެރޭގައި:

(الْعِلْمُ قَالَ اللَّهُ قَالَ رَسُولُهُ ... قَالَ الصَّحَابَةُ لَيْسَ خُلْفُ فِيهِ

مَا الْعِلْمُ نَصْبَكَ لِلْخِلَافِ سَفَاهَةً ... بَيْنَ الرسول وَبَيْنَ رَأْيِ فَقِيهِ) [21]

މާނައީ: "އިލްމަކީ ﷲ ވަޙީކުރެއްވި އެއްޗަކާއި، އަދި އެކަލާނގެ ރަސޫލާ ބަޔާންކުރެއްވި އެއްޗަކާއި، އަދި އެޞްޙާބުންގެ ދެމެދުގައި އެއްވެސް ޚިލާފެއްނެތި ސާބިތުވެފައިވާ ކަމެކެވެ. އަދިވެސް ރަސޫލާއާއި ފިޤުހުވެރިއެއްގެ ރައުޔާއި ދެމެދު މޮޔަކަމާއިއޭ ޚިލާފެއް ޤާއިމްކުރުން އިލްމުކަމުގައި ނުވެއެވެ."

ދީންކަމަ ތިބާ މިއިލްމުވެރިންނަށް ތަބަޢުނުވާނަމަ، ފަހެ އޭގެ ކުރިން އުޅުނު އިމާމުންގެ ބަސްތަކަށް ބަލާށެވެ. އެއީ އަލްބައިހަޤީގެ ފޮތް 'ކިތާބުލް މަދްޚަލް'އާއި، އަދި އިބްނު ޢަބްދުލްބައްރާއި، އަލްޚަޠީބާއި އެފަދަ އިލްމުވެރިންނެވެ. އަދި އޭގެ ކުރިން އައްޝާފިޢީއާއި، އިބްނު ޖަރީރާއި، އިބްނު ޤުތައިބާއާއި، އަދި އިބްނު ޙަޒްމެވެ. ފަހެ ﷲ ގެ ކަލާމުފުޅާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާ صلى الله عليه وسلم ގެ ބަސްފުޅާއި އަދި ސަޙާބުންގެ ބަސްފުޅުތަކުގައި ތަބާވެވޭ ބަހާ ވިޔާކުރުންނެވެ. އަދި މިބަސްފުޅުތަކުގެ މާނަ ބަޔާންކޮށް ތަފްސީރުކުރާ މީހުންގެ ތަފްސީރުތަކާއި ޝަރަޙަތަކާއި ދުރުގައި ތިބާ ހިތްހާރު ދުރުވެގަންނާށެވެ! ފަހެ އުމަތަކީ މިވަނީ ﷲ އާއި އެކަލާނގެ ދީނުން ބަރީއަވެގެންނެވެ.

އަދި ބުޚާރީގެ 'ކިތާބުލް އިޢުތިޞާމު'އާއި އަދި އޭގެ ޝަރަޙަގައި އިލްމުވެރިން ދައްކަވާފައިވާ ވާހަކަތަކާއިމެދު ތިބާ ވިސްނާ ފިކުރުކުރާށެވެ. ރަސޫލާ صلى الله عليه وسلم އެކަލޭގެފާނު އުއްމަތް ހޮވިދިނަ ފިކުރީގޮތަކަށް ބަސްނުއަހާގޮތަށް ސިޔާސީ ބަސްބުނުން ކަނޑައެޅި ބައިވެރިވުމެއް ނެތުމަށް ހިފާހައްޓަވާ ދެއްވީ؟ އެކަލޭގެފާނު ހަދަކުރެއްވީ އެފަދަ އެއްޗެއް

[21] لوامع الأنوار البهية: ٧/١ ، إعلام الموقعين: ١٤٩/٢

ޢަޒާބުތަކެއް ފިލުވައި އެހެރީ އެންމެންވެސް ނަރަކައިގައި ކަމަށެވެ. ދެން އެއަށްފަހު އެޢަޒާބަށް
ސިފަކުރެއްވި އާއި ރަސޫލާ صلى الله عليه وسلم އާއި އަޅުގަނޑުމެންގެ ހަސްބަރުގުން އެކަށީގެންވާގޮތުގެ
މަތީގައި ތިއްބެވި ކަންތައްތަކުގެ މަތީގައި ތިބި ބަޔަކުކަމަށެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުން އެބަކަލުންގެ މަގާއި
ހިފުމުގެންވާކަމަށް ތިޔަބައިމީހުން އަޅުވާލައްވަމުވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުން ތިޔަބޭފުޅުން އެހެކަން
އުޅުމަށް ތިމަންމެންނަށް ކުރަހަމަކުރުގެން ނުވާކަމަށެވެ. އަދި މުޅިތަރިކާ އިޚުލާސްތެރިކަން ދެނެވި
އެގޮތަށް ތަބާވުމަށްވާނެކަމަށެވެ. ފަހެ އެހެންކަމުން ތިޔަބައިމީހުން ތިޔަ ކަންނޭނގެ: الله ތަޢާލާގެ
ބަސްފުޅާއި އަދި އެކަލާނގެ ރަސޫލާގެ ބަސްފުޅުން ފަހިވާ ހުކުމްތަކާ ހަމަޔަކަށް މުޅިތަރިކާކަން
ކަމެވެ. އަދި ތިޔަބޭކަލުން: މުޅިތަރިކާ އިޚުލާސްތެރިކަމް ފިލުވައި އެހެން މިހެން الله ގެ
ބަސްފުޅުންނާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާ صلى الله عليه وسلم ގެ ބަސްފުޅުން އަދި އަޅުގަނޑުމެންގެ
ހަސްބަރުގުންގެ ބަސްފުޅުތަކުން ހިދާޔަތު ހޯދަން އުޅުން ބަރާބަރުގެންވާކަމަށެވެ. ފަހެ އެހެންކަމުން
ތިޔަބައިމީހުން ހަރުދަނާކޮށް ތިޔަ ހުރިހާ ތިޔަބައިމީހުން ތިޔަތިޔާ އެބަކަލުންގެ މަގުގައި ސާބިތުވާށެވެ.
އާއި އެފަދައިން ކަންކުރަން ތިޔަބައިމީހުންނަށް ކުރަހަމަކުރުގެންނުވާކަމަށް ބުނަމުންނެވެ.

ދެންފަހެ އެންމެ ފުރަތަމައިން އުޅުން މީހުންގެ މަތްކަމް ވާޖިބުވެގެންވާ الله ގެ ފޮތާއި
އެކަލާނގެ ރަސޫލާގެ ސުންނަތަށް ތަބާވުމަށްކަމާއި އަދި އެމަގުން މުނު ހަމަބަރުގުން
ހުރަވާލެއްވެގެންވާގޮތާއި، އަދި (ފަހުން އުޅުއްވުން) މިފޮތުގައި، އަދި އާޔަތުން ހުރަވާލެއްވާ ފޮތުގައިވެސް
އުމަރު ބިންތު ހައްޠާބު رضي الله عنهގެ ޢަމަލުގައި ވާޖިބުން އަހަރަމަ އެފޮތުގައި އަދި އޭގެ
އަހުރުވެރިންނާއިމުޅިގައި ހަރުކަތްތެރި ކަންތައްތަކަށްވާނެކަމަށް، އަދި ސަޙާބީންނާއި އަބުރަފުޅު
ޢަމަލުގައި އެތަކެއް ވާޖިބުން އަހަރަމަވެސް ހަރުކަތްތެރި އިސްކަރުކަށްވެސްކަމަށް ތިޔަބައިމީހުން

އިޢުތިރާފުވާނަމަ، ދެންވެސް الله ތަޢާލާ މިވާޖިބުކަންތައް ރަނގަޅުކުރައްވާފައި، އަދި މިރަނގަޅުކަންތައް ވާޖިބުކުރެއްވީ ކޮންއިރަކުހެއްދެވެ!؟

ދެންވެސް ޝީޢާބައިމީހުން ޝީޢީތީ ކަންތައްކާއި ގޮތްވެސް ނުކުރާ މީގެއިން މަދު މިންވަރެއް އިމާމް އަބޫމަދަނީ ޢަލާންގައި ފާޅުވިހިނދު، އުކާމަތް ހަދުކަހިކަތް ޢުލަމާއުން އިންކާރުކުރެއްވިއެވެ. އަދި ޢުލަމާއުން އަރިހުން ބައެއް މައްސަލަތައް ހުށަހެޅުމުގައި ރިވާކުރެވޭކަމަށް ޢުލަމާއުން އަސްޙާބުން ހަބަރުދެއްވިހިނދު ވިދާޅުވިއެވެ: 'ޝީޢާބައިމީހުން ހެކިކަން އަހުރެން ބުނަމެވެ. އެމައްސަލަތަކުން އަހުރެންނަށް ރުޖޫޢަވެގެންނެވެ.' އަދި ޢުލަމާއުންގެ ބައެއް ބަސްފުޅުތައް ޝީޢާތަން ފެނުމުން ޢުލަމާއުން އިންކާރުކުރައްވާ ވިދާޅުވިއެވެ: 'ކަލާ ޝީޢީ މާދަން ފަހަރުގައި އަހުރެން އެދުމުންދިޔައީ ދުކާނާ ރުޖޫޢަވެވުނީ ހަމައެކަނިއެވެ. އަހަރުމެން އިތުރު ހޯދަން އުޅުނުފަދައިން ކަލޭވެސް އިތުރު އުނގެނޭނެތެވެ.' އަދި އަބޫ ޤަދުރުގެ ފާޠިމާއިދު އަސްމަދުދިއި ސޫފީވެރިންނިދު ވިދާޅުވިއެވެ: 'ބިދުޢަ އުފެއްދި ކޮންމެ ފަރާތެއްވީ ބިދުޢައަކަށެވެ.' އަދި އެނިގެންވާކަމަށް އަބޫ ޤަދުރީ އިތުރުގެ އަހުލުވެރިން އިސް ބޮޑުވެއްޖެކަމަށެވެ. އަދި އަސްމަދު ޢުލަމާއުންނަށް ޤަބޫލުކުރެއްވިއެވެ. އަދި ޢުލަމާއުން އެބަޔަކަށް ޤަބޫލުކުރުމާ ގޮތްކަން ހިތްވަރާ ބައެއް އިތުރުގެ އަހުލުވެރިންގެ ގޮތްކަމުގައިވެސް (ބިދުޢައެއް ހުރެއްޖެނަމަ) އޮތަކީ ބެލުން މީސްތަކުންނަށް މަނާކުރައްވައެވެ.

އަދި ބަދީޤުގެ ބައެއް އިމާމުން އަބޫ ހަނީފާގެ ގޮތްތައް ސޭދި ހިނދު އިމާމް އަޙްމަދު އެމީހުންނާއި ގުޅުންކަނޑާ ހަޖުރުކުރެއްވިއެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް ލިޔުއްވިއެވެ: 'ތިޔާ އަބޫ ހަނީފާގެ ގޮތްތައް ދުކާންތެއްގިނަވަ އަހަރުމެން ތިޔާ ކައިރިއަށް ފޮނުވަމެވެ. އަދި އިބްނު ހުބައިރާގެ ގޮތްތައް އަހަރުމެންގެ ކިބައިން އަޑުއިވިއްޖެއެވެ.' ދެންވެސް ޢުލަމާއުންގެ ބައެއް އަސްޙާބުން

'ޖުރާރާއި ސުންނަތީ ރަސްގަނޑު ނުދަންނަ މީހުންނަށް ތިއޮރީތަކުގައި ވަރަށް ބޮޑު ފައިދާވާނެ'

ދެންނެވިހިނދު ވިދާޅުވިއެވެ: 'ތިބާއަށް ބަދީޢު އުނގެނިއްޖެނަމަ ތިއޮރީތަކަކަށް ބޭނުންނުވާނެއެވެ.

އަދި ތިބާއަށް ބަދީޢު ނޭގޭނަމަ ތިއޮރީތައް ބޭނުން ހުރިހާ ނުވާނެއެވެ.'

އަދި ވިދާޅުވިއެވެ: 'ބަދީޢުގެ އިސްލާމު ދަރުސް އަދި އޭގެ ޝަރީޢަތަކަށް އުނގެނުމަށްފަހު (ބަދީޢު ދުއްރާނީ) ސުލްޠާނުގެ ރައްޔިތުގައި ހިލާ މީހުންނާއިމެދު އަހުރުން ބައިޢަތުވެދެވެ. އަދި الله ތަޢާލާ ވަޙީކުރައްވާފައިވޭ: "އަދި އުކަތޫގެޝާނުގެ އަދުރުކުރަގައި ހިތާމަވާ މީހުންނަށް ފިލިނަކީ ނުވަތަ ވޭންދުނިވި ޢަޒާބާއް ކުރިމަތިވެދާނެކަމަށް ޝުކުރުވެރިވެވުނުހުރިކަމުދެވެ." ފިލޯސަފަރއާ ކަލޭމެންކަން ތިބާއަށް އުނގެނުނީތޯ؟ ފިލޯސަފަރޔާ: ޝުކުރިއްޔާ.' އަދި އުނގެނުންވާކަމަކީ: ސުލްޠާން އަސްޤަލާނީއަކީ އުކަތޫގެޝާނުގެ އަދުރުކުރަގައި އިސްލާމުގެ އިލްމުގެ. އަދި އުކަތޫގެޝާނުގެ ސަރުކާރަށް (ބަދީޢު އިލްމުގެ) އަދުރުތަކު ކުރުމުކުރަނީކަމަށް. ދެންފަހު އުކަތޫގެ ދެލަކަރު އަކަރުމުން އުތު ކުރަމުގައިލާނަމުގައި އިލްމު އަކަރުމަތީ ބަސްމުގެ މިތަކަށް ހުރިހާ، ތަކަށް އުމަތުގެ އަދިއަދި ސަރުކާރުތަކަށް އިލްމުގެ އަދުރުތަކަށް ސަރުކާރުތަކަށް އިސްލާމީ ތަރުބިޔަތު އަދި އުކަތަށް ހުރިހާ ބައެއްގެ ތަޢުލީމުތަކަށް ކަންތައްތައްކުރަންހުރިތޯ؟ އަދި އޭގެ ތެރެއިން ބައެއް މީހުން ތަކަށްގައި މަސްލަ އުދިނަށްވީގެން الله އުކަތޫގެ ރަސޫލާ صلى الله عليه وسلم ތަރުޙީބު އިސްލާމީން ސުވާލު ދަރުސް ޕާރުގައިއެވެ.

ދެންފަހު ތިޔަބައިމީހުންގެ ހިތަށް ފިކުރުކުރާ ޝުޢޫރަކީ: އޭނާ الله ގެ ކަލާމު ފުރާއި އުކަތޫގެ ރަސޫލާ صلى الله عليه وسلم އަދި ސަޙާބާއާ ބައިޢަތުގެ ބަސްފުޅުތަކަށް ތަރުބިޔަ ތިއްސާއިގެ ކުރަގަދަކަން ތިޔަބައިމީހުން ހިތްޖެހިލުން ހިތްވާކަމަކީ. އަދި "ތިޔަބައިމީހުންގެ ކުރިގެ މީހުންގެ ޒަމާނަކަށް ކަމިވަނުކަން ތިބާއަށް ވާކަމަކީ" ނަބިއްޔާ صلى الله عليه وسلم ބަދީޢު ކުރެއްވިކަމަށް އަރަދުގެން އިސްލާމީ ބައިގަނޑުގެ މިޝްކާތުގައި ނިކަން

އަހަރުމެންނަށް 'އެކަމަށް ބުނުންކަމުގައިވާ: ތިޔަބައިމީހުންގެ އެއީ ވިސްނައިބަލާށެވެ.
ލުޢަދާނަވެގެންނުވެތޯ! އެވެ. އަދި ޔަހޫދީންނާއިމެދުގައި الله ތަޢާލާ ވަޙީކުރައްވާފައިވާ
ބަސްފުޅާއިމެދު ވިސްނާށެވެ:

{وَقَالُوا قُلُوبُنَا غُلْفٌ بَلْ لَعَنَهُمُ اللَّهُ بِكُفْرِهِمْ...} [22]

މާނައީ: "އަހުރެމެން ބުނީ ތިމަންމެންގެ ހިތްތަކަށްވަނީ އުރައެއްލެވި ބަންދުވެފައެވެ.
އެހެންނޫނެވެ. އެމީހުންގެ ކާފަރުކަމުގެ ސަބަބުން، الله އެމީހުންނަށް ލަޢުނަތްލެއްވީއެވެ..."

އަދި މިބަސްފުޅުގެވެ:

{وَلَقَدْ أَنْزَلْنَا إِلَيْكَ آيَاتٍ بَيِّنَاتٍ وَمَا يَكْفُرُ بِهَا إِلاَّ الْفَاسِقُونَ} [23]

މާނައީ: "ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފާޅުވެ ބަޔާންވެގެންވާ އާޔަތްތަކެއް،
ކަލޭގެފާނަށް ބާވައިލެއްވީމެވެ. ފާސިޤުންނޫނީ ބަޔަކު އެއަކަށް ކާފަރެއް ނުވާނެއެވެ."

އަދި މިބަސްފުޅުގެވެ:

{إِنَّا جَعَلْنَاهُ قُرْآناً عَرَبِيّاً لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ} [24]

މާނައީ: "ހަމަކަށަވަރުން، ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެފޮތް ހަދައްވާފައިވަނީ، ޢަރަބި ބަހުންއޮތް
ޤުރުއާނަކަށް ކަމުގައެވެ. އެއީ ތިޔަބައިމީހުން ވިސްނުމަށްޓަކައެވެ."

---

[٢٢]البقرة: ٨٨

[٢٣]البقرة: ٩٩

[٢٤]الزخرف: ٣

{وَلَقَدْ يَسَّرْنَا الْقُرْآنَ لِلذِّكْرِ فَهَلْ مِنْ مُدَّكِرٍ}[25]

މާނައީ: "ހަމަކަށަވަރުން، ތިމަންރަސްކަލާނގެ ޛިކްރާން ހަނދުމަކުރުމަށް ފަސޭހަކޮށް ދެއްވީމެވެ. ފަހެ، ހަނދުމަކުރާ މީހަކު ވޭހެއްޔެވެ؟"

އަދި އިލްމުގެ އަހުލުވެރިންގެ ޤައުލަކުން މިއާޔަތުގައިވާ ތަޔްސީރުކުރުމަށް ހާމަވެއެވެ. އަދި އެބަޔަކާއިމެދުގައި އެއާޔަތްތަކަށް ބަލައިލުމުން ކޮންބައެއްކަމާ ދެނެގަންނާނެއެވެ. އަދި މިއާޔަތްތަކަށް ބަލައިލުމުން މުދުލުރިޔަ ކޮން ބަސްތަކެއް އަދި ކޮން ޢިބާރާތްތަކެއްގެ ސަބަބުންތޯ ދެނެގަންނާނެއެވެ. ދެން އެއަށްފަހު އެބައިމީހުންގެ ބަސްކަމުގައިވާ: 'ޛިކުރާނާއި ސުންނަތް ފަހުމުން އަހަރުމެންނަށް ކުރެއްވެވުނުތޯ؟' މިބަހައި އެކަށައަށް އަލިކުރެވެ. ދެން ޤުބާއަކު ވިދާޅުވިއެވެ: "ޤުރުއާނުގެ ކިޔުމަކީ ކުޑަކަކު ޤުރުއާނުގެ ތަބައެކުރުމަށް ކަލަގޭތޯ.." މިބަސްފުޅުގެ ތަފުސީރެވެ. އަދި މިމާނަގައިވާ ގިނަބައިންވާ ހަދީޘްތަކުގެ ތަފުސީރެވެ. އަދި ސަލަފުންނެ ފުރިހަ رضي الله عنه އިސްތިމާލު ވާހަކައިމެދުގައި މިޢަބައިމީހުން ވިސްނާވަފާނެވެ.

ފަހެ އެވަނަ ކާގައިވެސް: ރަސޫލުންގެ ދީނުގެ ވަޒީފާ ތިބި މީހުން މިހަކަށްފަހު މީހާ ވަރުވަރުންގެސް، ދާގެ އެންމެ ފަހު މީހާ ވަރުވަރުގެ ކުރިން ބޮންދަވެ: 'އަހަރުމެން މިތިބީ ވަޒީފާގެ ވަޒީފާ ހުރި އެއްވެސް މީހެއް ތިބެމެހިން އަހަރެން ނުދަންނަމެވެ. އެހެން އެކަށަވަރު ނަތީއްޔާ ފުދުކުރައްވާގެ ޢަމަލުން އަތުވެއްޖެއެވެ.' ދެން މިއާއިއެކު الله ތަޢާލާގެ މިބަސްފުޅު ހަނދާންކުރެވެ.

---

[25] القمر: ١٧

{فَلَوْلا كَانَ مِنَ الْقُرُونِ مِنْ قَبْلِكُمْ أُولُو بَقِيَّةٍ يَنْهَوْنَ عَنِ الْفَسَادِ فِي الأَرْضِ إِلاَّ قَلِيلاً مِمَّنْ أَنْجَيْنَا مِنْهُمْ...} [26]

މާނައީ: "ފަހެ، ތިޔަބައިމީހުންގެ ކުރީގެ އުއްމަތްތަކުގެ ތެރެއިން (ދީންފުރިކަމާއި ހެޔޮވިސްނުމުގެ ތެރެއިން) ބާކީވެތިބި މީހުންތަކެއްގެ ފިރިބަހަކު، ބިމުގައި ފަސާދަކުރުން އުޅުން ނަހީކުރުން އުޅުނުނަމަ ކިހާ ރަނގަޅުހެއްޔެވެ! އެހެންއެކަމަކު، ތިމަންރަސްކަލާނގެ ސަލާމަތްކުރެއްވި މީހުންގެ ތެރެއިން މަދުބަޔަކު (ފިނިވި އެފަދައިން ކަންތައް ނުކުރެއެވެ.)..."

ފަހެ އުއްމަތުގެ ނަފްސަކަން އިޖްތިމާޢީ ވެރިކަމެވެ، އަދި އާޚިރަތުގެ ޢަޒާބަށް ބިރުވެތިވުމެވެ މިހަކަން ޢަޒާބުދޭނެކަމަށް الله ތަޢާލާ އެކަލާނގެ ފޮތުގައި ޤުރުއާން ސިފަކުރައްވާފައިވާ ގޮތާއިމެދު ވިސްނާ ފިކުރުކުރުމެވެ. ހާއްސަކޮށް އެމީހުންގެ އިޙްމާލުވެރިކަމާއި، އަދި އެމީހުންގެ އަމަލުތަކުން ބައެއް ޤައުމު ވަންހަނާކުރެއްވުމާއި، އަދި ބައެއްގެ ބާރުތަކާ ބެހޭ ގޮތުން ޢަމަލުކުރެއްވުމާއި، އަދި الله ގެ މަގުން މިސްކީނުން ދުނިޔާގެ ވަރަށްގިނަކަމެވެ. އަދި އެމީހުންގެ އިޙްމާލުވެރިކަމާ ޝަރީޢަތް ކުރިއަރާފައި، އަދި الله ޤުދުރަތުގެ ބައްޓަންކުރެއްވި ޤާނޫނުތަކުގެ ދަށުން އެމީހުންގެ އިޖްތިމާޢީ ވެރިކަމުގެ ސިފަކުރައްވާފައިވެއެވެ. އަދި ހަމަ މިސާލުތަކުން އެމީހުންގެ ބަދަލުވި: 'އިޖްތިމާޢީ މިސާލުތަކުން، މިބައިމީހުންނަކީ ދުނިޔޭގެ ޙާލަތު ބަދަލުވެގެންވާނެއެވެ.'

(ފަހެ މިހިރާކަމެއް ދެންނެވުން ވާޖިބުވެގެންވެ) އެހެން އެއްބައިމީހުން ކުރި ހިރާ ކަމެއް މިއުއްމަތުގައިވެސް ކުރިއަރައިފިނަމަ އެނގިގެންވާނީއެވެ! އަދި (މިހާރުވެސް) އެފަދައިން ކަންތައް ހިނގައިފިއެވެ!

[26]هود: ١١٦

ދެންފަހަ ބޭނުމީ މިހެންނާއި ހިލާފުވެގެންވެސް ތިބާއަށް އުނދަގޫކަމަކަށް ވެއްޖެނަމަ، ނޫނީ މިވާހަކަތައް ތިބާގެ ސިފަކުރޭ ޤަބޫލުކުރުމަށްދަތިނަމަ މިކަންތައް ތިބާގެ ހިތަށް ގެންނާށެވެ. އެއީ الله ގެ ފޮތަކީ ފޮތްތަކުގެ ތެރެއިން އެންމެ ހުރިހާގޮތަކުން ފޮތްކަމާއި، އަދި އެންމެ ބާރުންވެގެންވާ ފޮތްކަމާއި، އަދި ޤާނޫނުތަކުގެ ބަޔާން އެންމެ ސިފާ ދީފައިވާ ފޮތްކަމާއި، އަދި ރަޙްމަތާއި ބާޠިލް އެންމެ ބޭރަށް ވަކިކުރާ ފޮތްކަމެވެ. އަދި الله ތަޢާލާ، އެކަލާނގެ އަޅުތަކުން ހައްޤުކުއްވުމުގެ ކުރިން އެބައިމީހުން ބައިބައިވެ ހިލާފުވެގެންނާނަކަން ދެނެގަތުމަށެވެ. އެކަލާނގެ ފޮތުގައި ބަޔާންކުރައްވާފައިވަނީ:

{وَمَا أَنْزَلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ إِلَّا لِتُبَيِّنَ لَهُمُ الَّذِي اخْتَلَفُوا فِيهِ وَهُدًى وَرَحْمَةً...} 27

މާނައީ: "އަދި އުއްމަތުން އެކަމާމެދު ހިލާފުވީ ކަންތައް، ކަލޭގެފާނު އެއުއްމަތުންނަށް ބަޔާންކޮށްދެއްވުމަށްޓަކައި މެނުވީ، އަދި މުއުމިނުންނަށް ހިދާޔަތާއި، ރަޙްމަތެއް ކަމުގައި މެނުވީ، މިކީރިތިކުރުއާނު ކަލޭގެފާނަށް، ތިމަ ބާވައިލެއްވީ ނުވަމެވެ..."

މިއަސްލުތަކާއި މިފަދަ ބަސްފުޅުތަކަށް ގެނެސް ތިބާގެ ހިތަށް ހުށައަޅާށެވެ. الله ޢިނާޔަތްކުރެއްވުމާ އިޤާބުދިނުމާ އެބަސްފުޅުތަކަށް ހިތް އިޖާބަދާނެއެވެ.

އަދިވެސް الله ތަޢާލާގެ މިބަސްފުޅާއިމެދުގައި ފިކުރުކުރައްވާށެވެ:

{وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ اتَّبِعُوا مَا أَنْزَلَ اللَّهُ قَالُوا بَلْ نَتَّبِعُ مَا وَجَدْنَا عَلَيْهِ آبَاءَنَا...} 28

٢٧ هود: ١١٦

٢٨ لقمان: ٢١

މާނައީ: "އަދި الله ބާވައިލެއްވި އެއްޗަކަށް ތިޔަބައިމީހުން ތަބަޢުވާތީ އެއުޖެންނަން ބޭނުވިއްޖެނަމަ އޭރުން ބުނާނެތެވެ. އަދި ކިޔައެއްސެވެ؟ ތިމަންނާގެން ތަބަޢުވާފުރި، ތިމަންނާގެ ކާބަފައިން އެގޮތުގެ މަތީގައި ތިބޭތީ ތިމަންނާނަން ފެނުނު ގޮތަށްވެ..."

އަދި އެތަކެއް ތަނެއްގައި މިއަސްލު ތަކުރާރުކުރައްވާފައިވާ ތަން ދެއްކެވެ. އަދި ހަމައެކަނި މިބަސްކޮށްގެވެ:

{...أَتُجَادِلُونَنِي فِي أَسْمَاءٍ سَمَّيْتُمُوهَا أَنْتُمْ وَآبَاؤُكُمْ مَا نَزَّلَ اللَّهُ بِهَا مِنْ سُلْطَانٍ...} [29]

މާނައީ: "...ތިޔަބައިމީހުންނާއި، ތިޔަބައިމީހުންގެ ކާބަފައިން، ނަންދީފައިވާ ނަންތަކާއިމެދު، ތިޔަބައިމީހުން އަހުރެންނާއި ޖަދަލުކުރަނީ ކީއްތޯ؟ އެތަކެއްޗަށް (ތިޔަބައިމީހުން) އެއްވެސް ހުއްޖަތެއް الله ބާވައިއެއް ނުލައްވަވައެވެ..."

ފަހެ ތިޔަބައިމީހުން ހުއްޖަތެއްނެތިކަމުގައި ގެންނަ ކޮންމެ ކަމެއް ދޮގުކަމުގައި ބާޠިލުވެގެންވާ ތަން ފެންނާނެތެވެ. އަދި އޭގެ ބަޔަށް ކަންތައް އެތައް ތަނެއްގައި ބާޠިލުވެގެންވެއެވެ.

އަދި މިބާބު ހިތަން މިކަންތައް ދެންނެވީމެވެ. އެއީ: ޤާނޫނީކަމުގެ ޝަރުޢީއްކަމުގައި، އަދި ހައްޤާއި ބާޠިލު ވަކިކުރުމުގައި ފުރިހަމަކަމުގައި ޤުރުއާން ބާވައިލެއްވި ހިކުމަތްވަންތަ އިލާހު، އެބުއްޤަތީކަން މުސްލިމުން ބޭނުން ނުވާނަމަވެސް މިފަދަ ބުއްޤަތީގެ ބާރުނުކުރައްވާ އަދި ބުރުހާނުކުރެއްވުން އެކަށީގެންވާކަމުގައެވެ. އެއީ އިލާހުގެ ހުއްޖަތްކަން ބައިބައިވެ

---

[29] الأعراف: ٧١

ގަންނާނަކަން ދުނިޔޭގެންވާ ގާތުގައިއެވެ. އެންމެ މޮޅަށް ބުނެވިދާނެ ހިތާނު އެކަމުން ފުރިހަމަވެގެންވެއެވެ.

ހިފުމަށް ޓަކައި ބުނާ، އެހެން ކަން ބުނާ ދީނުގެ ހުރިހާ މަސައްކަތެއް ކުރުމަށް، އަދި އެކަން ކުރުމަކީ އެމީހާގެ ޒިންމާއެއް ކަމަށްވެ، ހަދައިގަތުމާއި ދީނަށް ޚިދުމަތްކުރުމަށް ބުނެފައިވާ ބާރުއަޅުއްވައި، އަދި ﷲ ތަޢާލާގެ ސުބްޙާނަހޫ ވަތަޢާލާގެ މުބާރަކު ގޮތުގައި ހަދިޔާއެއް ހެއްދެވުމަށް ކަލޭ. އަދި އެހެން އެހެން ކަންކަމަކީ ދަރުމަވާކަމެއް ގިނަކުރުން، އަދި ދީނުގެ މަގުގައި ވަރަށް ބުނުން، އަދި (ސޫރަތުލް ބަޤަރާ ފުރިހަމަކުރުމުގައި) ﷲ ގެ ރަސޫލާ صلى الله عليه وسلم ގެ މަގަން އެއީ ގުރުބާނީކަމަށް[30] އަދި ﷲ އާއި މަގުބޫލުން ދަރުމަވެރިކަމަށް ބުނާ އަދި ޖިހާދުގެ ކުރެވޭނެކަމަށް ބުނާ ގޮސް މީހުންނަށް ބޮޑުކަމެއް ކުރުމުގައި ހުރިހާ ކަމެއްގައިވެސް ފައިދާ ހުރިކަމުގެ ސަބަބުން ﷲ ގެ ރަޙުމަތް އަދި ﷲ ގެ ރަސޫލާ صلى الله عليه وسلمގެ ހަދީޘްތަކުން އެނގެނީ ދަލީލު ނުވަތަ ދެކަލޭ. އެއީ ކަމެ

ʼ30 ބަރަކާތުން ދީނީ ބަރަކާތުގައިވާ ދަރުމަވެރިކަމުގެ ބަދަލުގައި ދަރުމަވެރިކަންދީނުގެ ފުރިހަމަކަން ދުނިޔޭގެ އަހުލުވެރިންގެ
ހަދިޔާތަކަކީ ގުރުބާނީކަން ދީން ފުރިހަމަކުރުމަށް ދީނުގައި އެކަމަކީ ވެއެވެ. އެހެން މީހަކީ ބުނެ އެއްވެސް ހަދިޔާއެއް ބަދަލުގައި
ނުވާ ވަރަކަށްވާ ދީނުގެ ބަރަކާތް. ދީނުގެ މުސްލިމުންގެ ދަރުމަވެރިން ހަދިޔާތަކެއް ބަރަކާތެވެ. އެއީ ﷲ ތަޢާލާގެ ސުބްޙާނަހޫ
ދަރުމަވެރިކަމުގައި އަދި ފުރިހަމަ ގުރުބާނީ ހަދިޔާ ވަޒީފާގެ ބަދަލުގައި ބަރަކާތް ހަދިޔާކޮށްދިނުމުގެ ކަމަށް ބަރަކާތްތަކުން ދީނުގެ ވަރަށް
ދެވޭނެކަމެވެ. އަދި އިބްރާހީމް ކަލޭގެ އަހުލުވެރިން ފަރާތުން ޢިބާދަތް ދީނީ ބަރަކާތް ނުހިނގާ ދަރުމަވާ
ތަބާވުމުން އެއީ ހަދިޔާކުރެވޭ އިބްރާހީމް ބަރަކާތުގައި އަދި (ގުރުބާނީކުރުމުގައި) އެކަން ފަދައިން ވީހާ ބުރަކަން ޝަރުޢީ
ﷲ އަށް ދަރުމަވެރި ބަރަކާތެއް ބަރަކާތެވެ. އެކަން ކުރުމަކީ ދަރުމަވެރިކަމުގެ މުސްލިމުންނާ ގުޅުމުގައި ބޮޑު ބަރަކާތެއް އެކަމަށް ބުނެފައިވެއެވެ.
އެއީ ﷲ ތަޢާލާ އެކަލޭގެ ގުރުބާނީގައި ދީނީ މުސްލިމުންނާ އެކަލޭގެ ދަރުމަވެރިކަމުގެ ބަދަލުގައި ނަސޭހަތް އަދި
ސުބްޙާނަހޫ ވަތަޢާލާ އެކަން ބަރަކާތް ދަރުމަ ދީނީ ދަރުމަވެރިކަމެވެ. އަދި ﷲ ތަޢާލާއަށް އެކަލޭގެ ހަދިޔާގެ ވަރަށް
އެކަމަށް އަޅުގަނޑުމެން މުސްލިމުން ގުރުބާނީ އަދި ބަރަކާތް އެންމެ ދީނުގެ ބަރަކާތުގައި އަދި ސުބްޙާނަހޫ ތިބެގެންވެއެވެ.

ދާނަ ބަދަލުކޮށް އޮޅުވާލުމަށްޓަކައި ފަހަރުގައި ބާރުނުކުރުން ފިޔަވަޅެއްވެ. އަދި އެކަމަކީ ކޮންމެ މީހެއްގެ ދައްކަން ވާޖިބުވެގެންވާ އަދި ދީނުގެ އަސްލުކަމުގައި އެމީހުން ދަޢުވާކުރާ ހާލަތުގައެވެ.

ފަހެ އެމީހުންގެ އެއަސްލުމަށް ނުދީ ވަކިބަސްފުރުން ނުރުހުންކަމާއި އަދި ކިއުއް، އެމީހުންގެ ސިޔާސީޖަމާޢަތްކަމަށް އެމީހުންވަނީ އިޢުތިރާފުވެގެންނުވެ. އަދި އެކަމުގައި އެމީހުން ސަރުކާރުބޮޑުވެރިންނާއި ހިޔާލުދެކޮޅުވާކަމަށް އެމީހުންވަނީ އިޢުތިރާފުވެގެންނުވެ. އެއީ 'ފަލްސަފީ ބާރީ'ގައި އިމާންކަމުގެ މައްސަލައާއިމެދުގައި ބުދިސްޓުގެ ބަސްފުޅުކަމުގައިވާ އިމާންކަމަކީ ބާއި ބަދަލުކަމާއި އަދި އިމާންކަން އިލްމުވެ އުނިވެރިކަން (އިބްނު ރުޝްދު އަލްހަފީދު) ގެނެސްފައި އަދި އެކަމުގެ މައްޗަށް ސަރުކާރުންގެ އިޖްމާޢުވެސް ގެނެސްފައި، އަދި އެކަމުގެ މައްޗަށް ޝާފިޢީފެސް އިޖްމާޢު ގެނެސްދިނުމަށް އަދި ބުނެލެވޭފެސް ސަބަބުތަކެއްދިނުމަށް ބައެއް ދެން އެއަށްފަހު ފަހުން އަދި މީހުންގެ (އެއާއި ހިތްފުލެވޭނާ) ބަސްމަގު ގެނައެވެ. އަދި އެބަސްމަގަކަށް ރައްދެއް ނުދެއެވެ.

އަދިފަހު ސަޤާފަތް ބުނާކަމުގެ ފަހުރުކުގައިވާ ކިތާބުއޮތުދީކަމާއިވާ ވަނަކަނިކަން މިކާ ބަޔަކުވަކިގޮތަކަށްވުރެ މިކާ އެއްވެސް ވިސްނަން ފިލައިވާގޮތް. އަދި الله ތަޢާލާގެ ސިފަފުޅުތަކަށް އިމާންވާ ތަފުޞީލުތަކުގެ ވާޖިބުކަމާއިމެދު އިޖްމާޢު ގެންނަވާ، އަދި އެއީން ސިފަފުޅުތަކަށް އިންކާރުކުރުމަށް މިހާ، ނުވަތަ ނައްސޫޙުކަން އެއްކަލް ތަބުލީމު ކޮންމެ ބަދަލުކުރުމަށް މިހާރު الله ގެ މަސްކަން ބަޔާންކުރާ ދޮގެއް ހަދައިފިކަމާއި އަދި އިލްމުގެ އަހުލުވެރިންނާއި ހިލާފުވެއްޖެކަމަށް ސަލަފުންގެ އިލްމުވެރިންނާއި އަދި އުޞޫލުންނަށް ތަބާވި ހަމަގެ އިލްމުވެރިންގެ ޤާނޫނުގައި ގެންނަވާފައިވާ ވަރަކަށް ދީބާ ކިޔައިފިއެވެ. އަދި އިލްމުވެ ކަލާމުގެ ބެހެއްޓުކަމާއި މަގުތަކުދިޔަކަން އުޞޫލުން ގެންނަވާފައިވާ އިޖްމާއުވެ ދޮގުކޮށްފިއެވެ. އެމީހުން އަޅާ ބުރަޔަ

ބިން އަބްދުލްބައްރު ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ: 'ޢިލްމުލް ކަލާމްގެ އަހުލުވެރިންނަކީ ބިދުޢައާއި މަގުފުރެދުންތަކުގެ އަހުލުވެރިންކަމުގައި ހުރިހާ ޒަމާނެއްގައި އަދި ހުރިހާ ތަނެއްގައިވެސް އިލްމުގެ އަހުލުވެރިންވަނީ އިއްތިފާޤުވެވަޑައިގެންނެވެ. އަދި އެއިން އެއްވެސް މީހަކު، އިލްމުވެރިންގެ ސަފުތަކުގައި އެބޭކަލުން ނުހިމަނުއްވައެވެ.' މިކަލާމާއިމެދު އައިސްފައިވާ ވާހަކަތައް ދެކެވިގެންވެއެވެ.

ޚުލާޞާއަކީ؛ އެމީހުން އެތަސްބީހުކުރާކަމަށް ހުރިހާ މުސްލިމުން އިއްތިފާޤުވެގެންވާ، އަދި ކިތާބް، ނަބިއްޔާ އެބޭކަލުންގެ ސަލަފުން ގަރުނުތަކުގެ ސަލަފުން އެންމެ ތާބިޢުވެގެންވާ ބުނުމަކަށް އަޑުއަހަން މިޔަކުލާއިސް އިޖްމާޢުވެގެންވާ ކަލަމެކެވެ. ފަހު މިހާރުގެ އަދިއްޔާ ނަފުސްބަޔަކުން (ދީނުގެ ޢިލްމަށް) ވާހަކަދައްކާ އުފެއްދިއެވެ. އަދި އެކަންތައް ބޭނުންކުރާނެ ސިފަތަކުގެ މައްސަލަތަކުގައި އެމީހުން ބޭއްވެމެވެ. އަދި الله ތަޢާލާ އެފަރާތަށްވާ މަގްސަދު މިސްކީނުން އުފައްދަވާ ފަރާތަށް އެއްވެ އަދިބާކުރާއިރު ތިޔަބައިމީހުންނަށް ކުރެވުނު ގޮތްތަކެވެ. ދީން މިހިރަ ކަމާއިއްކުރެވުނު މިކަންތަކުގައި ވާހަކަދައްކާ ގިނަމީހުންނަށް އެބައިމީހުން ތަބާވެވޭއެވެ. އެއީ الله ގެ ރަސޫލާގެން ހުއްޖަތް މިންވަރުކުރެއްވިގެންވާ މީހުން ފައްސަވައެވެ. އެބައިމީހުންނަށް: ކަލާމީއިލްމުގެ ހަނގުރާމައިވާ ހުދު އިސްލާމްދީނާ މެދު ބައްޓަމެވެ. މިސްކީނުން އެބައިމީހުން ދުނިޔެ ޙަޔާތަށްވެ. އަދި އެބައިމީހުންނަށް (މަޒްހަބުތައް އެއްޗެހި ޚިލާފުވާ ހަނދާނުގެ الله އަށް ލިބިގެންވާކަމަށް ދަތުރާތަކާ ބައްޕައްސަވަން) އެމީހުން ތިރަކުރަތައްވެ.

މިއާއިއްސަފަހުން، އިސްލާމް ކަލާމްގެ އަހުލުވެރިންނާއި އެމީހުންނަށް ތަބާވީމީހުންނަށް، މިސްކީނުންގެ ދުޢާއިން ވިސްނުންތަކުން ތުންފިލިވެގެންވާ ބައްޓަވެ. އެކަމުން ބޭއްވިވެރިއަކު ގައިރުމުކަމާ ތުންފިލިކަމާއި ހިފެހެއްޓި ފަރުމާކުރިން އެމީހުންނަކީ ލިބިގެންވެއެވެ. އަދި އެމީހުންނާއި

އެމީހުންނަށް ތަބަޢަވެވުމުންވަނީ ސަލަފުންނާއި އެމީހުން ހިތާދުވެގެންވާކަމަށް އެއްބަސްވެގެންނެވެ. އެގޮތުން ޤުރުއާނުގައިވާ އަމުރާއި ނަހީގެ އާޔަތްތަކަށް ފެތުރެސޭގޮތުން ތަޢުލީމުދެއެވެ: މިސާލަކަށް ޢަދައިގެ މުޢާމަލާ ސިޔާސަތާއި ހިފެހެއްޓުމަށް ބައެއްގެ މުޢާމަލާ ޝަރީޢަތުންނަން ޖިހާދުކުރުމުގެ ޙުކުމާއި، އަދި ޙަޤީޤީ ބޮޑު މުޢާމަލާ ވިސްނުންކަމަށް އަދި އެނގޭނެ އުމުރުގެ ބުރަޝަކަތް އިޖުތިމާޢީ ކަމާމެދު ޚަބަރު އިސްލާމްދީން ބުއްދިވެރިކަން ފާހަގަކުރަނީ: މިފަދަ ޢިލްމުވެރިކަމަށް އިސްލާމްދީނުން ކޮންކަމެއް އެނގޭނެތޯ ހާމަކުރެވޭ ޖިހާދުގެ ދީނުގައި ވެސް ފަށައިގަތުމާއި ތަޢުލީމުވެރިކަމަށް ބަހައްޓައިދިނުމެވެ: ހުރިހާ ކަމެއްގައި މުސްލިމުންގެ ދިރިއުޅުން
الله ގެ ދީނުގައިވާ، އަދި އެކަމަށް ބަރާބަރުގެ އިސްލާމީ ދީނުގައިވާ ތަޢުލީމުތައް ރާއްޖޭގައި ތިބިކަމަށް އުޅޭ؟ އެއީ އެކަންތަކެއް ރަސޫލުންގެ ދުވަސް މަތީން ޙަޤީޤަތުގައި ބަޔާންވެގެންވާ ހާލު، އަދި ހުރިހާ މުސްލިމުންނާއި އަދި އެހެން ދީންތަކުގެ އަހުލުވެރިންގެ
އެކަމަށް އިޖުމާޢުވެގެންވާ ހާލުގައެވެ. ދީނުގައި އަހަރުމެންގެ ތަޢުލީމުކުރުން އެއީ ނުބައި މާނައެއްގައި ބަދަލުކުރުމެއްކަމުގައި ތިބޭނެ ބައިވެރިންގެ ތަޢުލީމު ސިޔާސީ އެއްޗެއްކަމުގައި ބުނާނީ ކިހިނެއްތޯ؟! ދީނުގައި އިސްލާމް ކަމާގެ އެއްގޮތް އަހުލުވެރިއަކަށް މިއަދު ޖަވާބުދާރީ ކުރަންޖެހޭނެކަމެވެ.

މިގެ މުޚާތަބު: އެބައިވެރިން މަދްރަސާ އާގެ ދަރިވަރުގެ ތާރީޚުގެ ތާރީޚީ ޙާލު، އަދި ބޮޑުދަރަޖައިގެ ހިނގާފައިވާ ޙާލު އެމަދްރަސާގައި އިސްލާމްދީނާއި الله ގެ ނަބިއްޔާ ރަސޫލާ صلى الله عليه وسلم އާއި އަދި ހުރިހާ ސަޙާބީންގެ ހުއްޓައި ހިނގާފައިވާ ގޮތެވެ. އަދި އެބައިވެރިން އަމިއްލަ އަށްވެސް އެބައިވެރިންގެ ޖުމްލަކަމުގައި ސަޙާބީންނާއި އެބައިވެރިން ހިނގާފާ ފަރަކު ބަޔާންކުރުމެވެ. ދީނުގައި މިއާއިއެކުވެސް

އެމީހުންގެ ބިދުޢަ އިލްމުވެރިންނާއި ޖާހިލުންގެ މައްކަރުވެސް ގަދަވެގެން، ދުނިޔޭގެ މަޝްރިގާއި މަޣްރިބުގައި ފެތުރިގެންދިޔައެވެ.

އަހުރެން ތިޔަބައިމީހުންނަށް މިގޮވާލަނީ މިމައްސަލައާއިމެދުގައި ވިސްނާ ފިކުރުކުރުމަށެވެ. އެއީ ދީނުގެ އަސްލުތައް ބާރުނުކުރުމާއި، އިލްމުވެރި ކަލާމުގެ އަހުލުވެރިންގެ ވާހަކަތައް ބާޠިލުކުރުމާއި، އަދި އެމީހުން ކާފަރުކުރުމުގައި ސަލަފުންގެ އަރިހުން އައިސްފައިވާ ވާހަކަތަކާއި ފޮތްތައް ގިނަވެގެންވެއެވެ. ޝާފިޢީ މަޛްހަބުގެ ފަހުގެ އިލްމުވެރިންގެ ތެރެއިން މިވާހަކަތައް ބާރުނުކުރި މީހުން ޠަބަރީއާއި، އަލްބައިހަޤީއާއި، އިސްމާޢީލީ، އައްލާލަކާއީއާއި އަދި އެމީހުންގެ ފަހުން ބަޣަވީ އައްދާރަޤުޠްނީ ހިމެނެއެވެ. އަދި އޭގެ ކުރިން އުޞޫލީ އިލްމުވެރިންގެ ތޯރިން އިބްނު ސުރައިޖާއި، އައްޞާބޫނީ އަދި އެހެން އިލްމުވެރިންވެސްމެއެވެ. ފަހެ އެހުރިހާ އިލްމުވެރިންވަނީ މިކަމުގެ މައްކަރަށް އިތުރުވެގެންނެވެ. ފަހެ މިބާ މިއިލްމުވެރިންގެ ފޮތްތައް ކާފަރުންނަކަށްއަވާ އެންމެ އިލްމުވެރިއެއްގެ މިބާވަތުންގެ ނަސްރުވެސް ފަހެރުން މިބާ ގެނެސްދޭކަމުގައިވާނަމަ އަހުރެންގެ ކިބައިން އެއްވެސް އެއްޗެއް ޤަބޫލު ނުކުރާނަމެވެ. ފަހެ މިހިރާ ކަމަކާއިއެކުވެސް، އަދި މިވާހަކަތަކަށް ހުއްޖަތްތަކެއް ގެނައުމަކުންވެސް މިކަންތަކެއް ތިޔަބައިމީހުންގެ ޝަރުޢު ގަދަވެގެންދިޔައެވެ. އެހެންގަނޑުވެސް އަހުރެމެންނަށް އިލްމުވެރި ކަލާމުގެ އަހުލުވެރިންނަކަށް ތިޔަބައިމީހުން ހަވާލުކުރީއެވެ. والله المستعان.

އަދި ބަޢުޟު ބާވަތީ ކަމަކީ ތިޔަބައިމީހުންގެ ހަތަރުގައި ކަހަލަ އެއްބާރުލުމުގެ ޙައްޤުން ފުއްދާދިނީއެވެ، އަދި އަޅުކަމުން އެހެން އިލްމުވެރިން ފުއްދާދިނީއެވެ، އަދި ތިޔަފަދަ މިޔާ ދިޔަމެނުންނާއި ހިތާތަން ފުއްދާދިނީއެވެ. އަދި އެކަމަކީ ވަރަން މޮޅުކަމެއް، އަދި އިލްމުގެއެކަމާއި

ވިސްނުންތޫނުކަން ކަމަށް ގެނައެވެ. އަދި މިނާއަކީ ދުވަސްވަރަކުގައި ނުވަތަ އެއަށްފަހު ދިނަގޮތަށް ތަޢުވާތޫ މީހުންކަމަށް ބުނެވެއެވެ. އަދި މީސްތަކުންގެ ގާތުގައި އެނގިގެންވާކަމަށް އެކަމުގައި ޢާނގެ މަޤްބަރާ މީސްތަކުންގެ މައްޗަށް ވެރިވެ ދެއްކުންތެރިކަން ފާޅުކޮށް އަދި ބާރުވެރިކަމުގައި މީސްތަކުންގެ މުޅި ކުރިއަރާކަމެވެ. ދެންފަހެ އެއިރުގެވެރިއެއްގެ ބަޔާއި ހިލާފުވެ އެއަށްފަހު އިސްލާމުގައި މަތިވެގެންވާ އިލްމުވެރިއައް ނުވަތަ ޢާންމާއި އެއްފަހަރު އިލްމުވެރިއެއްގެ ބަސްގައި ދަރިވަރުންނާއި އަހަރެން ހިތައިވިނަމަ، އަދި އަހަރެންގެ އަމިއްލަ ނަފްސުވެސް އެކަންތައް ނުގެނައިނަމަވެސް ތިޔަބައިމީހުން މިކަމުގައި ވަރަށް ހަރުކަށިކޮށް ވާހަކަދައްކައެވެ. އެހެންކަމުން އިސްލާމުގެ އަހުލުވެރިން އިޖްމާޢުވެގެންވާ ކަމަކާއި ހިލާފަށް އަހަރެން ތަޢުލީމުދިނުން އަދި ތިޔަބައިމީހުންނަކީ އިލްމުވެރިންނަށް ތިޔަބައިމީހުން އަހަރެންނާއިމެދުގައި ބޭނުންވެއެވެ.

އަހަރެންނާއި ހަމައަން ހަބަރު ފޮނުވައިލެވޭ ތިޔަބައިމީހުން މިކަމުގައި މުޅިންވެސް އުޅޭކަމެވެ. އަދި މުންކަރާތަށް ނަހީކުރުމަށް މިއީކަމެއް ތިޔަބައިމީހުން ދަޢުވާކުރާނަމަ، ދެންފަހެ ތިޔަބައިމީހުންގެ ހިނދުގައި ފޮރުވިގެންވާ އިސްލާމްދީނުގެ ޝަހާދަތުކަލިމައިގައިވާ لا إله إلا الله އާއި محمد رسول الله އަށް ހެކިވުމާއި ޤުރުއާނާ ބެހޭކަންތައްތަކަން އިންކާރުކުރުމުގައި ތިޔަބައިމީހުން ތެދުވިނަމަ ނަރަކަށްދާނެއެވެ.

އެކަންތައްތަކުގެ ތެރޭގައި އާދެ އެންމެ ބޮޑު ނުބައިކަމުގައިވާ ތިޔަބައިމީހުންގެ ގާތުގައިވާ ބޮޑުކަމަކަށް އަޅުގަނޑުމެން ހިތްނުވެއެވެ. އެއީ އިންސާނުންނާއި ހިތްވަރުކަމެވެ. މިހާރު އެހެން ދަރުބާރުތައް، އަނެއްކާ ނަޒަރުކުރެވެއެވެ. އަދި މިހާރު ދުޢާތަކާ އިޖްތިހާދުތަކުންނާއި ނުބައިގޮތްކަންތައްތަކާ ސަލާމަތްތެރިކަން އެނގެއެވެ. އަދި އެއްގަމާއި ކަނޑުގައިވެސް ތަފާތު ޖެހުން ދުޢާކުރަނީ

ދުނިޔެއާއި މީހަކަށް ހަމައެކަނި ކުރިމަތިލާ ކަމެއްކަމުގެ ބަދަލުގައި މުޖުތަމަޢު އަދި އުޅޭކަމަކަށެވެ. އަދި މުސްލިމުން ދަރުމަވެރިކަމުގެ ކުރިމަގުގައި ކަންތައްތައް ކުރުމަށް ފުރިހަމައަށް މަސައްކަތްކުރަން ޖެހެއެވެ. އެއީ އާދޭސް ﷲ އަށް އުޅުމަށްވާ ގޮތުގައި ވިދާޅުވެފައެވެ.

ދީނުގެ ޤަވާޢިދުތަކުގައި ބައިވެރިވުމަކީ އަޚްލާޤީ ކަންކަމުގެ މުއްސަނދިކަން ލިބިދޭ ކަމެކެވެ. އެހެންކަމުން އިސްލާމީ ޝަރީޢަތުގައި ބަޔާންކޮށްދީފައިވާ ޙައްޤުތަކާ ޒިންމާތަކުގެ ތެރެއިން ކުރުން ނުކުރުމަކީ އެ ދަރުމަތަކަށް ކުރާ ޚިޔާނާތްތަކެކެވެ. އަދި ޢަމަލުގެ ސިފަތައް ބަޔާންކޮށްދިނުމަށް ދީނީ އިލްމުވެރިއަށް ފިކުރުދީފައިވެއެވެ. އަދި އެކަމަށް ގޮތަށް ކަމާބެހޭ ޤާނޫނުތަކާއި ގުޅޭ މަސައްކަތްތަކުގައި ހެދުމާއި ދަރުމަވެރިކަމުގެ ހިތްވަރު ބޮޑުކޮށްދިނުމުގެ ދައުރު ކުރިއަށް ގެންދަވައެވެ. އަދި އެކަމަށް ވާޖިބު ތިބީ ފިޔަވަޅުތަކެއް ކުރިއަށް ގެންދިޔުމުގެ ސަބަބުން ދުނިޔޭގެ މުޖުތަމަޢުތަކުގައި ޢަމަލުކުރާ ކަންތައްތަކުގައި މުޅިއެކު ހަމަހަމަކަމާއި ނަސޭހަތްތެރިކަމުގެ ޢަމަލުތަކެއް ރާވައިދީފައެވެ. ﷲ ގެ ރަޙްމަތާއި ބަރަކާތް މުސްލިމުންގެ މުޖުތަމަޢުތަކަށް ލިބުމަށް މުއްމިނުން ދުޢާކުރަމުންނެވެ. އަޚްލާޤީ ދަރުމަވެރިކަމުގެ ބިނާ ޤާއިމުކުރުމަށް ﷲ ގެ ރަސޫލާގެ ޙަދީޘްތަކުން އެނގެއެވެ.

އަދި އިސްލާމީ ދީނުގައި: އިޖުތިމާޢީ ޙައްޤުތަކާއި ދިނީ މުސްލިމުން އަދި ސިޔާސީ ވެރިކަމާއި ބާރުގެ ތަރުތީބު ދަމަހައްޓަމުންނެވެ. ޙައްޤުގެ ތެރެއިން ދީނީ އިސްލާމީ ޤަވާޢިދުތަކާ ދިނީ މުސްލިމުން، އަދި ސިފަތަކުން ދިނީ ދުސްތޫރުތަކުގެ ހަމަތަކެއް ހުރުމާއި ސިޔާސީ ވިސްނުމާއި މުސްލިމުންގެ އަޚްލާޤީ ކަންކަމާއި ބަހައްޓަން ކުރާ ކަންތައްތައް ދެނެގަނެވޭނެއެވެ. އަދި އެހެން ދީނުގެ ތަރުބިއްޔަތު ބޭނުންވާ ދުސްތޫރު މުސްލިމުންގެ މުޖުތަމަޢުގައި، ﷲ ގެ ތަޢުލީމު ދިރިއުޅުމުގެ މަސައްކަތަށް ދޭންވާނެއެވެ. އެކަމަށް ފަދަ ކަނޑައެޅުން

ބައެއް ވަށްޓަރުތަކާ އިޚްތިލާފުވެރިންނަކަށް ޖެހިގެންވާ މިހުން ކަބުލުކޮށްގަތުމަށްފަހު ނަހީއުރުންގެ ކިބައިން ވާރުތަވެގެންވާ އިސްލާމުގެ ބާރު އިލްމެވެ. އެހެންއްކަމަކު އޭގެ ކާފިރުންނާއި ޖާހިލުންގެ ކިބައިންވާ އިލްމެވެ. އަދި މިކަންތައްތަކީ ރަސޫލާ صلى الله عليه وسلم ގެ ބަސްފުޅުގެ ތެދުކަން އަންގަވައިދޭ ކަމަކަށެވެ: "ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުންގެ ކުރީގެ މީސްތަކުންގެ ގޮތްތަކަށް ތިޔަބައިމީހުން ތަބާވާނެއެވެ.."

އަދި އެކަންތަކުގެ ތެރޭގައި: ޔަހޫދީންނާ މިސާލާ ކުރެން ހިތްސުނުއެވެ. އޭގެ ހޮނިހިރުގެ އަހުލުވެރިން ހެދި ޔަހޫދީކަމަ ނުވަތަ އެއްސަރުދަ ވަރުގަދަކޮށްގެން ޔަހޫދީކަމެވެ.

އަދި އަހުރެންނާއި ހިލާފުވާމީހުންނަށް އަހުރެން މިގޮތާއި ހަމަޖެހިގަތްތަކަށް ކަމަކަށްވެއެވެ. އެއީ الله ގެ ދީނެވެ. އެހެންވީ އެކަލާނގެ ރަސޫލާ صلى الله عليه وسلم ގެ ސުންނަތެވެ. ނަބީ އިސްލާމީންގެ އިޖްމާއުއެވެ. ދީނުގެ އެކަމާ ގުޅޭ ބަސްތަކުން ދެކޮޅު ހަދައިފިނަމަ މިގޮތުގައި (އެކަލާ އަންގަވާގެ މައްސަލަ الله ގެ ދަރުބާރުގައި ކިޔުއްވުމަށް ޢަލީ) މުޙައްމަދު ކުރިމަތިލުމެވެ. އޭގެ ތަރުކާއިގެ ބައެއް މައްސަލަތަކުގައި އިބްނު ޢައްބާސް رضي الله عنهما ފަދަ އެކަމަށް ގޮވާލުމުގެ ދަރުބާރުންނެވެ. އަދި ނަވާދުގައި އަލްބުޚާރީގެ މައްސަލާގައި ސުފްޔާނާއި އަލްއައުޒާޢީ رحمهما الله ފަދަ އެކަމަށް ގޮވާލުމުގެ ދަރުބާރުންނެވެ. އަދި އެހެންފަދަ އިޚްތިލާފުވެރިންނެވެ.

والحمد لله رب العالمين. وصلى الله على محمد وآله وسلم."